

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

TJAŠA TIRŠEK

DOŽIVLJANJE POSLEDIC SPOLNE ZLORABE V OTROŠTVU PRI
KASNEJŠIH PARTNERSKIH ODNOSIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
SOCIALNA PEDAGOGIKA

TJAŠA TIRŠEK

Mentorica: DOC. DR. OLGA POLJŠAK ŠKRABAN

Somentorica: ASIST. DR. MIJA MARIJA KLEMENČIČ

DOŽIVLJANJE POSLEDIC SPOLNE ZLORABE V OTROŠTVU PRI KASNEJŠIH
PARTNERSKIH ODNOSIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

Zahvala

Zahvaljujem se somentorici dr. Miji Mariji Klemenčič za usmeritve, nasvete, prijaznost, topel nasmeš ter izjemno potrpežljivost ob tisoč in enem vprašanju.

Zahvaljujem se tudi ge. Katji Bašič iz Združenja proti spolni zlorabi za sodelovanje ter pomoč pri raziskovanju.

Hvala vsem bližnjim za podporo, nasvete in spodbudo. Rada vas imam.

Najbolj pa bi se rada zahvalila osebi, ki je bila pripravljena z menoj deliti svojo zgodbo ter doprinesiti ne le k izdelavi te diplomske naloge temveč tudi k boljšemu razumevanju spolne zlorabe ter njenih posledic. Vem, kako blizu ti je tale pesmica, zato ti jo sedaj poklanjam jaz, v spoštovanju tvoje izjemne zgodbe.

»Največji cvetovi imajo največ moči,
največ moči lahko izpolni največ želja.

Želja ti pokaže tvojo prihodnost,
ki v tebi se skriva.

Tvoje srce je vredno melodije
in zato ti podarjam šopek čarovnije.«

(Lučka, pesmica za mamo)

Povzetek

V diplomski nalogi sem v teoretičnem delu predstavila spolno zlorabo ter njene posledice, pri čemer sem se osredotočila na partnerske odnose in intimnost med partnerjema. Opisala sem možne načine spoprijemanja osebe z zlorabo ter strategije, s katerimi lahko osebi pri spoprijemanju pomaga njen partner. Ob tem sem predstavila tudi njegovo doživljanje partneričine zlorabe. V empiričnem delu sem preko kvalitativne analize polstrukturiranega intervjuja celostno predstavila življenjsko zgodbo osebe, ki je preživela spolno zlorabo, pri tem me je še posebej zanimalo, kako je oseba doživljala zlorabo v otroštvu ter kako nanjo gleda danes. Prav tako sem raziskala, kako se spoprijema s posledicami zlorabe, še posebej na področju partnerskih odnosov in spolnosti ter koliko ji je pri tem pomagal partner. Rezultati raziskave kažejo, da se je oseba, ki je preživela spolno zlorabo v otroštvu, pozneje spopadala s posledicami zlorabe, še posebej na partnerskem področju in pri intimnosti. Prav tako je iz rezultatov razvidno, da je preseganje teh posledic mogoče, ampak pot okrevanja ni kratka in lahka. S pomočjo bližnjih je okrevanje od posledic zlorabe lažje, preživela oseba pa lahko doseže točko v življenju, ko zloraba ne vpliva več na njeno življenje.

Ključne besede: spolna zloraba, otroštvo, posledice spolne zlorabe, partnerski odnos, spolnost, okrevanje, partner, podpora

Abstract

In my thesis I described childhood sexual abuse and its consequences, with the main focus on later relationships between partners and their sexuality. I have also written about the possible ways of coping with the abuse and the strategies, that a partner can use to help the survivor of sexual abuse. Also, I have tried to present the partner's way of dealing with the abuse. In the empirical part I used qualitative analysis of the semi-structured interview, and attempted to present the whole picture of how a person was experiencing sexual abuse in the past and what is her attitude towards it today. I was researching, how the survivor experiences the effects of the abuse, especially in the area of partner relationships and sexuality. I was also interested in how the partner helped her with coping. The results show that the survivor of the abuse had significant consequences in later life, especially in partnership and sexuality. The results also show that the survivor can overcome the effects of the abuse, but the road to recovery is not short or easy. With the help and support of those, who are close to the survivor, it is possible, that she overcomes the abuse and achieves a point in life, where she is no longer affected by the abuse.

Key words: sexual abuse, childhood, consequences of sexual abuse, partnership, intimacy, recovery, partner, support

KAZALO

I. UVOD	1
II. TEORETIČNI DEL	2
1 OPREDELITEV SPOLNE ZLORABE.....	2
2 DINAMIKA SPOLNE ZLORABE	2
2.1 Prevalenca spolne zlorabe	2
2.2 Spekter spolnih zlorab.....	3
2.3 Potek spolne zlorabe	3
3 MITI O SPOLNI ZLORABI	5
4 POSLEDICE SPOLNE ZLORABE	6
4.1 Posledice spolne zlorabe pri kasnejših odnosih in partnerstvu	6
4.2 Posledice spolne zlorabe pri intimnih odnosih	7
5 NA POTI DO OKREVANJA.....	9
5.1 Stopnje okrevanja od posledic spolne zlorabe	9
5.2 Strategije okrevanja pri spolnosti in odnosih s partnerjem.....	12
6 VLOGA PARTNERJA PRI DOŽIVLJANJU ZLORABE	12
6.1 Načini spoprijemanja partnerja z dejstvom spolne zlorabe	12
6.2 Kako lahko partner pomaga osebi pri okrevanju?	14
III. EMPIRIČNI DEL.....	15
1 OPREDELITEV PROBLEMA	15
2 NAMEN IN CILJI.....	16
3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	16
4 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA.....	16
4.1 Predstavitev vzorca in postopek zbiranja podatkov	16
4.2 Izbor raziskovalnih instrumentov	17
4.3 Postopek obdelave podatkov.....	17
5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	18
5.1 Spomini na zlorabo v primarni družini ter odnosi v njej	18
5.2 Posledice zlorabe ter spoprijemanje z njimi	21
5.3 Odnos z lastnimi otroki in njihovo doživljanje zlorabe	23
5.4 Doživljanje partnerskih odnosov in spoprijemanje partnerja z zlorabo.....	25
5.5 Odnos do sebe, drugih ljudi in pogled družbe na zlorabo.....	27
5.6 Današnji pogled osebe na zlorabo in načrti za prihodnost.....	28

IV. REFLEKSIJA MOJE UDELEŽENOSTI V RAZISKAVI.....	30
V. SKLEP.....	32
VI. LITERATURA.....	35
VII. PRILOGE	39
1 PRIMER KODIRANJA	39

KAZALO SLIK

Slika 1: Shema kategorij in podkategorij	18
--	----

I. UVOD

»Otrok nikoli ne išče zlorabe, četudi gre sam v naročje k očetu, ki zlorablja, ampak vedno išče samo ljubezen, pripadnost, občutek sprejetosti in varnosti« (Repič, 2008, str. 130).

Temo spolne zlorabe sem delno izbrala zato, ker se zavedam, da se o problematiki spolne zlorabe v družbi še vedno ne govori dovolj. Menim, da se bom pri svojem delu večinoma srečevala z občutljivimi in težkimi področji, ki zahtevajo pozornost strokovnjakov in celotne družbe. To temo sem izbrala tudi zato, ker imam o spolni zlorabi in storilcih subjektivno mnenje in se zaradi tega zavedam, da mi bo to delo v prihodnje izziv. Ravno zaradi tega sem se hotela poglobiti v temo, jo raziskati ter jo poskušati bolj razumeti, prav tako pa jo povezati s še enim področjem, ki me izredno zanima – to so partnerski odnosi.

Področje spolne zlorabe je za marsikaterega posameznika še vedno tabu tema, o kateri prevladuje mnenje, da se ne dogaja prav pogosto in da se vsekakor ne dogaja blizu nas. Resnica je, da je spolna zloraba še vedno prisotna, največkrat v družini, ki naj bi predstavljala varno zavetje vzgoje otrok, ljubezni in varnosti. Toleranca družbe do spolne zlorabe je še vedno previsoka, obstaja pa tudi precej mitov o spolni zlorabi, ki zmanjšujejo možnost, da bi se spolna zloraba odkrila, prav tako pa otežujejo okrevanje osebe po spolni zlorabi. Nema lokrat se zgodi, da se zlorabe dlje časa ne odkrije in da oseba, ki jo je preživela, o njej spregovori šele čez leta, ko posledice postanejo nevzdržne in ko začnejo ovirati njeno normalno delovanje v družbi. Eno izmed področij, na katerega zloraba vpliva, so tudi partnerski odnosi. Osebe, ki so preživele spolno zlorabo, imajo pogosto težave pri odnosih z drugimi, posledice pa je opaziti tudi v razmerju in spolnosti s partnerjem. Partner lahko osebi, ki se spopada s posledicami zlorabe, močno olajša pot okrevanja, če je na to pripravljen in če ve, na kakšen način ji pomagati. Ob tem se tudi sam spopada z različnimi vprašanji in ovirami, ampak če jih uspe premostiti, lahko svoji partnerici pomaga na poti k hitrejšemu okrevanju ter pripomore h kvalitetnejšemu partnerskemu življenju.

Pri prebiranju literature sem velikokrat zasledila izraz žrtev spolne zlorabe, ki ga sama ne bom uporabljala. Beseda žrtev ima namreč negativen prizvok, saj označuje, da je oseba, ki je bila zlorabljen, podlegla temu dejanju in nima moči za njeno preseganje. Sama bom uporabljala izraz, ki ga uporabljajo nekateri avtorji ter strokovnjaki, in to je izraz **oseba, ki je preživela spolno zlorabo**. Avtorica Davis na primer (1991) v uvodu svoje knjige meni, da izraz »preživela« odraža občutke opolnomočenja in večjih možnosti za kvalitetno življenje.

II. TEORETIČNI DEL

1 OPREDELITEV SPOLNE ZLORABE

Ratican (1992, str. 33) spolno zlorabo v otroštvu opiše kot: »Katerokoli spolno dejanje, prikrito ali odkrito, ki se zgodi med otrokom in odraslim (ali starejšim otrokom), kjer storilec pridobi otrokovo sodelovanje skozi manipulacijo, prisilo ali z zapeljevanjem. Ne glede na to, kako je spolna zloraba definirana, povzroči negativne psihološke posledice pri osebi, ki je preživela zlorabo.«

Repič (2008) po Haugaard in Reprecci (1988) **navaja šest meril**, ki izstopajo pri opredelitvi spolne zlorabe otrok:

- Za prvo merilo navaja namen storilca, pri čemer storilec v interakciji z otrokom namerno išče ali povečuje spolno vzburjenje.
- Za drugo merilo se upošteva odziv otroka, ki je bil zlorabljen, torej kadar otrok doživlja občutke nelagodnosti, neprijetnosti, nevarnosti in vdiranja v njegov osebni prostor ob dejanjih storilca.
- Za tretje merilo avtorica navaja uporabo sile, ko storilec otroka prisili v neko dejanje.
- Za četrto merilo se upošteva manipulacija otroka, ko storilec manipulira z otrokom, ker se zaveda, da je otrok od njega odvisen.
- Za peto merilo se upošteva dejstvo, da otrok storilcu ne da svojega privoljenja v dejanje, saj se ne zaveda dobro, zakaj se pri dejanju sploh gre. Tudi če bi otrok pristal na dejanje, bi bila to še vseeno zloraba, saj je otrok še nebogljen, odrasli pa pri tem prevzema polno odgovornost za svoja dejanja.
- Za zadnje, šesto merilo se upošteva razvojna nezrelost, ko otrok še ni primerno razvit za določena seksualna dejanja.

2 DINAMIKA SPOLNE ZLORABE

2.1 Prevalenca spolne zlorabe

Avtorica Strauss Rollison (2006) navaja, da je spolna zloraba ena izmed najbolj škodljivih zlorab proti otroku, saj ne vključuje le spolnega zlorabljanja temveč tudi psihično in emocionalno zlorabo. Otrokovo zaupanje je skrhano, še posebej, ko pride do njegovih konceptov o tem, kaj pomeni ljubiti in biti ljubljen, saj se kar 90 % vseh zlorab zgodi v družinskem krogu ali s strani družinskih prijateljev. Prevalenca spolne zlorabe ni določena

glede na socialno-ekonomski status, religijo, raso, spol ali politične poglede – dogaja se v vseh tipih okolij in oblikah družin. Avtorica navaja tudi, da se kar 50 % vseh zlorab otrok zgodi v letih od 12 do 17. Le 10 % vseh spolnih zlorab je prijavljenih policiji, okoli 30 % oseb pa nikoli nikomur ne pove, da so bile spolno zlorabljene. Trickett, Kurtz in Noll (2005) v svoji raziskavi navajajo, da je prevalenca spolnih zlorab otrok nekje od 27 % do 38 %, da so deklice pogosteje zlorabljene kot dečki ter da se zloraba največkrat dogaja skozi daljše časovno obdobje. Waiss in Galle (2001) navajata, da je večina storilcev v resnici povratnikov ter da storilec po statističnih podatkih v povprečju zlorabi osem otrok.

2.2 Spekter spolnih zlorab

Avtorica Coulborn Faller (1993) navaja vrste spolnih zlorab:

- **Dejanja brez fizičnega kontakta** (pripombe s seksualno vsebino, razkazovanje intimnih predelov otroku, masturbiranje pred otrokom, opazovanje otroka, spodbujanje otroka k ogledovanju pornografskega materiala ter spodbujanje otroka k masturbaciji pred storilcem).
- **Dejanja s fizičnim kontaktom** (dotikanje otrokovih intimnih delov, spodbujanje otroka k dotikanju odraslega, drgnjenje ob otroka).
- **Digitalna penetracija oz. penetracija z objektom** (penetracija s prsti v zadnjik ali vagino ali spodbujanje otroka k penetraciji odraslega, penetracija z različnimi objekti).
- **Oralni seks** (poljubljanje z jezikom, poljubljanje in sesanje intimnih predelov).
- **Penetracija penisa** (v nožnico ali v zadnjik otroka).
- **Prisilni spolni akt z živaljo.**

2.3 Potek spolne zlorabe

Avtorici Zlokovič in Dečman Dobrnjič (2007) opredeljujeta štiri faze, ki so najpogostejše pri spolni zlorabi otrok. Pri tem se moramo zavedati, da se primeri razlikujejo eden od drugega ter da ta opredelitev ne velja za vse. Prav tako avtorici poudarjata, da spolna zloraba ni enkratni proces, temveč gre za kontinuiteto procesa, ki poteka v več fazah.

Prvo fazo avtorici opredelita kot fazo, v kateri storilec prvič poskusi stopiti v spolni stik z otrokom. Ta poskus se največkrat zgodi nenadoma, ko otrok tega ne pričakuje ter ko v bližini ni nikogar. V tej fazi storilec običajno še ne posili otroka, temveč se poslužuje drugih oblik zlorabe: dotika se ga na neprimernih mestih, pri tem pa uporablja nežne in prijazne besede.

Otroci, mlajši od sedmih let, se po navadi še ne zavedajo dobro, da gre za spolno zlorabo, ampak jim čuti in obnašanje storilca dajo vedeti, da je s tem početjem nekaj narobe. V **drugi fazi** storilec ponovno zlorabi otroka, saj opazi, da otrok o prejšnjem dogodku ni povedal nikomur. Storilec postane drznejši pri dejanjih, od otroka lahko zahteva različne načine zadovoljitev. V tej fazi okolica redko opazi, kaj se z otrokom dogaja, razen če so telesni znaki in posledice očitni. V **tretji fazi** storilec vse pogosteje zlorablja otroka, prav tako je intenziteta zlorabe močnejša, lahko pride tudi do posilstva. Pri tem storilec običajno uporabi psihično ali fizično prisilo. Otrok v tej fazi še ni sposoben razkriti tega, kar se mu dogaja, ampak, če je okolica dojemljiva ter pozorna na vse bolj očitne in specifične znake ter stisko, je možno, da kdo odkrije spolno zlorabo. Če pa otrok živi v okolju, v katerem je spolna zloraba tabu tema ali se v njem celo dopušča, pa se lahko nadaljuje. Otrok, ki živi v takšnem okolju, sčasoma izgubi zaupanje v ljudi, odnosi z bližnjimi pa postanejo skrhani. Velikokrat otrok krivdo prevzame nase in začne z samouničujočim vedenjem, saj agresijo storilca pretvori v agresijo do sebe. **Zadnjo fazo** avtorici opredeljujeta kot fazo, v kateri je storilec razkrinkan. Tu se oseba, ki je bila zlorabljen, zave, da se zloraba ne bo kar tako prenehala, zato se odloči, da bo o zlorabi spregovorila. To se lahko zgodi šele leta po tem, ko se je spolna zloraba dejansko zgodila. Oseba poišče pomoč tam, kjer meni, da bo njena zgodba slišana ter kjer ji bodo verjeli. Avtorja Delaplane in Delaplane (2001) navajata **še eno fazo**, v kateri oseba prikriva zlorabo, se izogiba javnemu življenju in pomoči drugih ter opravičuje dejanje spolne zlorabe, ga minimalizira ali o njem nikoli ne spregovori.

Pripravo ter potek zlorabe v svoji knjigi podrobneje predstavita Waiss in Galle (2001). Kot prvo navajata **pripravo** na zlorabo, ki je dolgoročna, premišljena in točno usmerjena v vnaprej določen cilj. Sprva naj bi storilec dolgo časa premišljeval in fantaziral o spolnem stiku z otroki. Nato naj bi začel **iskati primerne otroka**, pri čemer si prizadeva za vzpostavljanje zaupanja pri otroku, zlorabo pa poskuša prikazati kot samoumevni del odnosa. Storilec največkrat izbere otroka, ki je nesamozavesten ali ima malo prijateljev, je plah in pasiven, po drugi strani pa hrepeni po pozornosti in naklonjenosti. Storilec se otroku predstavi tako, da zakrije svoje namene – ponujeno pomoč predstavi kot **iskanje pomoči**. Tako se otroku predstavi kot nekdo, ki potrebuje pomoč, in samo otrok je tisti, ki mu lahko pri tem pomaga. Na primer: »Že dolgo iščem tovariša, ki bi me spremljal na poti v službo.« Avtorja navajata naslednji korak, in sicer, da storilec otroka **omreži** – sprva ga spravi v zadrego, nato pa ga iz te zadrege reši. Primer: »Tako elegantno se giblješ. Če bi še malo shujšala, bi bila popolna. Poznam nekaj vaj za hujšanje, ki resnično delujejo.« Naslednji korak je **osamitev** otroka,

storilec se mu ponudi kot edini rešitelj in zaupnik. Začne tudi **nadzirati njegovo okolico**, v soseski se na primer predstavi kot prijazna, zgovorna oseba, vedno pripravljena pomagati. Nato storilec **preizkusi otrokovo primernost**, na primer, da »po nesreči« seže na otrokovo intimno mesto, nato pa opazuje, kako bo otrok na to reagiral. Če bo reagiral burno in rekel, da bo povedal staršem, se storilec umakne. Če pa je otrok zmeden, plah in molčeč, storilec največkrat nadaljuje z zlorabo. Naslednja stopnja je **vzdrževanje** zlorabe, v kateri se spolna zloraba **začne in nadaljuje**. Dvome in strahove, ki se bodo pri otroku pojavljali med zlorabo, bo storilec obravnaval z naslednjimi strategijami: pomiritev (»to delajo vsi otroci«), prevračanje dejstev (»to delam le zato, ker vem, da to želiš sama«), podkupovanje (»če boš sodelovala, boš dobila igračo«), grožnje (»če ne boš naredil tega, kar ti rečem, bom ubil tvojega psa«), nalaganje odgovornosti za prestopke na otroka (»saj bi lahko kadarkoli rekla ne, pa nisi«) in drugo. Potem običajno pride do **razkritja**, kar redko sproži oseba, ki je doživela zlorabo, namesto nje to storijo tretje osebe, ki opazijo, da je nekaj narobe. Storilec pri tem uporablja strategije zanikanja in prevračanja dejstev ter najrazličnejših izgovorov. Ob tem se predstavlja kot ustrežljiv, prijazen in nedolžen človek, z izgovori, kot so: »Hotel sem jo le pregledati, ker je rekla, da jo boli trebuh.«

3 MITI O SPOLNI ZLORABI

Še vedno obstaja precej mitov na temo spolne zlorabe, največkrat gre za posledice nezaveščenosti ljudi ter tabuiziranosti teme. Ti miti otežujejo prepoznavanje spolne zlorabe pri otrocih in poznejše okrevanje osebe od posledic spolne zlorabe.

Avtorja Smith in Segal (2013) navajata nekaj najbolj razširjenih mitov o spolni zlorabi otrok. Zavedati se je treba, da je teh mitov veliko ter da spodaj niso navedeni vsi.

Prvi mit je ta, da se pod zlorabo šteje le dejanje, ki je nasilno. To ne drži, saj je lahko spolna zloraba otroka izvršena tudi brez fizične prisile s strani storilca. Naslednji mit govori o tem, da tisti, ki zlorabljujejo otroke, niso normalni. Na to dejstvo ne smemo gledati tako črno – belo, saj so vzroki za spolne zlorabe zelo različni (mentalne bolezni, začaran krog zlorabe idr). Eden izmed mitov je tudi ta, da se spolna zloraba ne dogaja v »dobrih« družinah, kar spet ne drži. Spolna zloraba se lahko dogaja v katerikoli družini, ne glede na zunanji vtis, ki ga ta daje. Mit, ki ne drži, je tudi ta, da se večina zlorab zgodi s strani tujcev. Večina spolnih zlorab se zgodi ravno v ožji družinski sferi ali s strani družinskih prijateljev. Prav tako je eden izmed mitov ta, da otroci, ki so bili spolno zlorabljeni, pozneje odrastejo v osebe, ki zlorabljujejo

naprej. Ponovitev tega kroga je sicer mogoča, a nikakor ne drži pri vseh primerih zlorabe. Velikokrat namreč odrasli, ki so preživeli spolno zlorabo, še bolj varujejo svoje otroke ter postanejo odlični starši.

4 POSLEDICE SPOLNE ZLORABE

Posledice spolne zlorabe so mnogovrstne, saj se vsaka oseba, ki je bila zlorabljena, drugače spoprijema z zlorabo ter drugače reagira nanjo. Pri nekaterih osebah so posledice vidne takoj, pri drugih pa se pokažejo šele čez leta, ko začnejo negativno vplivati na posameznikovo doživetje samega sebe ter njegovo funkcioniranje v družbi.

Strauss Rollison (2006) opredeli nekatere posledice spolne zlorabe v otroštvu, ki se pozneje kažejo predvsem kot: občutki krivde, sramu, samoočitki, nizka samozavest, težave s sprejemanjem komplimentov, izkrivljena predstava o ljubezni, pomanjkanje zdravih meja, obsesivna želja po kontroli, samouničujoče vedenje (uporaba drog, alkohola, samopoškodbe, motnje hranjenja, promiskuiteta), strah pred spremembami in neznanim, težave z zaupanjem, črno – belo razmišljanje, pričakovanje najhujšega, težave z intimnostjo, psihične težave (bipolarna motnja, posttravmatska stresna motnja, kronična depresija, nespečnost, kronične migrene, mejna osebnostna motnja idr.), težave s sprejemanjem odločitev, perfekcionizem, težave z izražanjem čustev, vračanje v spomine (ang. flashbacks), težave z obdobji, ki jih ne morejo priklicati v spomin, transfer (prenos značilnosti storilca na nekoga, ki to ni), projekcija (podobna transferju, le da tu oseba, ki je preživela zlorabo, prenaša svoje značilnosti, čustva na nekoga drugega), odmaknjenost, disociacija, minimaliziranje učinkov zlorabe, strah, nelagodnost pred zdravniškimi posegi in drugo.

4.1 Posledice spolne zlorabe pri kasnejših odnosih in partnerstvu

Avtorica Repič (2005) po Warringu in Reddonu (1983) navaja, da partnerstvo pomeni: »Način reševanja konfliktov, izražanje čustvene bližine, predanost zakonu, seksualnost, samozaupanje in samozavest partnerjev, zmožnost delati in se zabavati skupaj, medsebojno deljenje misli, prepričanj in čutenj ter neodvisnost partnerjev od primarne družine« (str. 111–112).

Avtorja Fleming in Mullen (1997) sta v svoji raziskavi ugotovila, da se posledice zlorabe pri kasnejših odnosih in partnerstvu odražajo predvsem v zmanjšani samozavesti osebe, nezdravih odnosih z drugimi, nestabilnosti v tesnih odnosih, povišanih možnostih za neuspeh v zvezah, manjšem zadovoljstvu v zvezah, slabši komunikaciji s partnerjem ter pri težavah ob

sporazumevanju na globlji, intimnejši ravni. Prav tako naj bi kar polovica zlorabljenih oseb v raziskavi omenila, da pred partnerjem prikriva izkušnjo zlorabe, svoje partnerje pa naj bi te osebe ocenjevale kot nesočutne, nezavzete, po drugi stani pa nadzirajoče in vsiljive. Zanimivo je, da naj bi te osebe navajale, da imajo veliko prijateljev, katerim lahko zaupajo svoje težave.

Kar pri tem preseneča, so ravno nasprotno ugotovitve, do katerih je prišel Tong (1987 v De Luca in Abdulrehman, 2001), ki je v svoji raziskavi ugotovil, da imajo odrasli, ki so preživeli spolno zlorabo, manj prijateljev in socialne podpore. Lisak (1994) navaja, da se te osebe spominjajo, da naj bi imele težave s povezovanjem z drugimi že v otroštvu. Nekaj teh oseb naj bi imelo tudi vedenjske težave in probleme z disocialnostjo.

Doyle in Napier-Hemy (2008) pa navajata, da naj bi osebe, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu, imele pozneje v odnosih težave z zaupanjem (njihovo zaupanje je bilo že v otroštvu zlorabljeno), nadzorom in močjo (v otroštvu so se počutili nemočne, zato želijo pozneje v razmerju pridobiti več nadzora), intimnostjo (v otroštvu so se naučili prikrivati svoja resnična čustva pred drugimi in pred seboj) ter postavljanjem lastnih potreb na zadnje mesto (potrebe drugih so jim pomembnejše).

Johnson in Williams- Keeler (1998) navajata, da se v razmerjih, v katerih je bil eden od partnerjev spolno zlorabljen, običajno oba počutita nemočna in brez upanja, zato se osredotočita vsak na svojo dobro ter varovanje samega sebe, namesto da bi se osredotočila na povezovanje drug z drugim. Tako ostajata v začaranem krogu, polnem napadov in umikov, v katerem je pozitivna komunikacija skoraj nemogoča. Podobno menita avtorja Kompan Erzar in Kuren (2003), ki menita, da se pri partnerjih, ki se bojijo ranljivosti, vzpostavi močan strah pred intimnostjo. V odnosu, kjer ni dovolj varnosti, da bi lahko partnerja izrazila svojo šibkost, strah, nemoč, se ti občutki ranljivosti prikrijejo ter nehote povzročajo pri drugemu. To lahko ustvari začaran krog, ki ga je težko prekiniti.

4.2 Posledice spolne zlorabe pri intimnih odnosih

Munro (2001) navaja, da veliko oseb, ki so bile spolno zlorabljene, pozneje povezuje spolne odnose z zlorabo. Posledično osebe zamenjujejo ljubezen za spolnost ali pa mislijo, da je »normalno«, da je spolnost neprijetna, groba, brez užitka. Zaradi tega lahko te osebe ponovno zapadejo v razmerja in odnose, v katerih bodo spet zlorabljene. Med zlorabo so namreč doživljale, da njihove potrebe in želje niso pomembne, da morajo ustreči le drugim ter da nimajo nobene besede in moči pri dejanju. Vsi ti občutki se pozneje prenašajo na spolnost in

odnose z nasprotnim spolom. Veliko oseb v odraslosti meni, da niso dovolj dobre za partnerja, ali pa, da so one krive, da je spolnost neprijetna, mislijo tudi, da so poškodovane ter da je spolnost nekaj slabega. Ta prepričanja seveda niso adekvatna in zato je pomembno, da se oseba z njimi sooči in jih poskuša spreminjati.

Bain in Sanders (1996, str. 103): »V seksualnost so bili vpeljani na povsem neprimeren način. Zaradi vseh spremljajočih dejavnikov doživljajo spolnost kot umazano, se je sramujejo in menijo, da so z njo za vedno opravili. Po drugi strani pa pogosto menijo, da je seksualnost edina pot sporazumevanja med ljudmi in tisto »pravo« vedenje, ki jim zagotavlja, da jih drugi sprejmejo.«

Izkušnja spolne zlorabe v otroštvu lahko pusti posledice pri intimnih odnosih na naslednje načine (Abuse survivors and sexual intimacy, 2013):

- prihaja do povečane zmedenosti med čustveno intimnostjo in spolnostjo;
- prisotno je nelagodje ob dotiku na določenih delih telesa;
- način spolne aktivnosti je omejen glede na to, kaj je za osebo sprejemljivo;
- oseba potrebuje točno določene okoliščine za to, da lahko začne z intimnimi odnosi (na primer prižgane ali zatemnjene luči);
- pojavijo se težave z doseganjem spolnega vznburjenja;
- ob tem oseba doživlja stres, nelagodnost, napetost ter občutke krivde;
- prisotne so težave z nizkim libidom ali izogibanje spolnim odnosom nasploh;
- opaziti je pretiran interes ali težnjo po potrditvi v spolnosti;
- spolno kompulzivno vedenje;
- oseba se lahko »izklopi«, uide iz svojega telesa, je emocionalno nedostopna;
- za dosego vznburjenja ali ejakulacije je potrebna uporaba pornografskega materiala;
- prihaja do težave z zaupanjem pri partnerju;
- doživljanje napadov panike, disociiranja ali »flashback-ov« med spolno aktivnostjo;
- zamenjevanje spolnosti z ljubeznijo, dajanjem topline;
- zamenjevanje spolnosti z zlorabo, bolečino ali občutki nemoči oziroma moči.

Osebe, ki so bile spolno zlorabljeni v otroštvu, običajno doživljajo intimne odnose na tri možne načine. Ti načini seveda niso edini, prav tako je od vsakega posameznika odvisno, na kakšen način se bo v spolnosti odzval (Meston in Heiman, 1999 v Repič, 2008).

Eden izmed možnih odzivov v spolnosti sta odpor in umikanje. Oseba se bo umikala dotikom, bližini in intimnim odnosom ali pa bo v določenem trenutku otrpnila. Težko se ji bo prepustiti partnerju ter uživati v intimnosti z njim. Spolnost bodo spremljali negativni občutki sramu, krivde, gnusa, zato se bo na vsakršen način poskusila izogniti spolnosti s partnerjem.

Drugi možen odziv v spolnosti je pretirana potreba po spolnosti, nekakšna obsedenost z njo. Le preko spolnosti bo oseba s partnerjem občutila ljubezen, močno vez in zavetje. Oseba bo zamenjevala spolnost za ljubezen, in če bo kadarkoli v spolnosti zavrnjena, bo to zanj pomenilo, da je partner nima rad ali da jo celo zavrača.

Tretji možen odziv, ki ga navaja avtorica, so istočasni občutki odpora ter pretirane potrebe po spolnosti. V trenutkih, ko bo oseba čutila potrebo po intimnosti, bo doživljala tudi negativne občutke sramu ter gnusa. Vse to jo bo na nek način še bolj pritegnilo. Možno je, da bo oseba med intimnimi odnosi doživljala slike iz preteklosti (ang. flashbacks).

5 NA POTI DO OKREVANJA

5.1 Stopnje okrevanja od posledic spolne zlorabe

Avtorica Herman (1997) meni, da nekateri strokovnjaki delijo proces okrevanja od travmatičnih dogodkov na tri osnovne stopnje, spet drugi na osem ali več, skupno pa jim je to, da je proces okrevanja pri vseh podoben, ne glede na število stopenj.

Avtorica (prav tam) navaja tri stopnje v procesu okrevanja, ki veljajo za vse travmatične dogodke, ne le za spolno zlorabo v otroštvu. Kot prvo stopnjo okrevanja navaja **zagotovitev varnosti**. Pri tej stopnji mora strokovnjak diagnostificirati ter poimenovati težavo, ki daje osebi, s katero dela, občutek, da obstaja rešitev za njen problem ter da ob nastalem problemu ni sama – tudi drugi so že imeli podobne težave kot ona. Pri tej stopnji je pomembno, da se prizadeti osebi pove, da je to, kar doživlja, normalen odziv na nenormalne okoliščine. Osebi, ki je preživela spolno zlorabo v otroštvu (po možnosti ponavljajočo), je treba opisati tudi možne deformacije osebnosti, ki se lahko pojavijo v takšnih okoliščinah. Preživele se namreč bojijo, da so zaradi travmatične izkušnje izgubile del sebe. Pri tej stopnji je prav tako pomembno, da se doseže raven, v kateri se oseba počuti varno v svoji koži ter v okolju. Poiskati mora varno zatočišče – v domačem okolju, v naravi ali kje drugje. Pri tem lahko nastopijo ekstremi – oseba se lahko obda z drugimi, da se bi počutila varno, ali pa se umakne in se počuti varneje, če je popolnoma sama. Priporočljivo je, da se obrača na druge za podporo in pomoč – pri tem je pomembno, da lahko tem osebam zaupa. Pri stopnji

vzpostavljanja varnosti avtorica poudarja, da oseba, ki je preživela travmatični dogodek, na novo vzpostavi nadzor nad seboj, nad svojim telesom, pozneje pa tudi nad zunanjim okoljem. Pri tem je pomembna družbena podpora, s katero je okrevanje lažje. Zadnja stvar te stopnje je, da oseba razvije načrt za zagotavljanje svoje varnosti ne le v sedanosti temveč tudi v prihodnosti.

Druga stopnja okrevanja, ki jo avtorica navaja, je **spominjanje in žalovanje**. V tej fazi oseba podrobno obnovi celotno zgodbo – pove torej, kaj se ji je zgodilo in kaj je pri tem občutila. Ta rekonstrukcija dogodkov pri osebi spremeni njen travmatičen spomin tako, da je ta lahko vključen v njeno življenjsko zgodbo. Pri vsem tem je vseskozi pomembno opolnomočenje osebe – ona še vedno odloča o poteku okrevanja. Ko pride do stadija žalovanja, se veliko oseb boji, da z žalovanjem ne bodo mogle nehati, ko bodo enkrat začele. Spet druge nočejo žalovati zaradi občutkov poguma, saj menijo, da bo storilec zmagal, če bodo žalovale. Pomembno je, da strokovnjak ta mnenja preokviri ter pomaga preživeli do spoznanja, da je žalovanje dejanje poguma in ne ponižanja. To, da oseba ponovno občuti celoten spekter čustev (tako pozitivnih kot negativnih), pomeni, da se je uprla storilcu. Prav tako proces žalovanja od storilca zahteva odgovornost za njegova dejanja.

Zadnja stopnja je **ponovna povezava z običajnim življenjem**. Ta stopnja je usmerjena v oblikovanje prihodnosti. Oseba, ki je preživela travmatičen dogodek, tukaj spozna, da je bila žrtev in razume posledice viktimizacije. Zdaj je pripravljena narediti konkretne korake v smeri povečanja občutka moči in nadzora, se zaščititi pred možnimi prihodnimi nevarnostmi in poglobiti povezanost s tistimi, za katere je ugotovila, da jim lahko zaupa. Pomembni koraki pri tej stopnji so:

- učenje boja (oseba zna vzeti moč v svoje roke in se soočiti z nevarnostjo);
- pomiritev s samim seboj (oseba postane to, kar si želi, ponovno obiše pretekle sanje in upe ter se osredotoča na razvoj želja in iniciativ);
- ponovna povezanost z drugimi (oseba ima povečane zmožnosti za samoopazovanje in stike z drugimi);
- iskanje poslanstva (pomembna manjšina preživelih se čuti poklicane, da se angažirajo v širšem svetu);
- razrešitev travme (okrevanje ni nikoli popolnoma končano, saj se težave lahko ponovijo v določenih stresnih obdobjih. Pri tem moramo osebo opomniti, da imamo vsi slabše dneve, ko se ne počutimo tako dobro. Na splošno pa oseba uživa v svojem

življenju in se polno vključuje v odnose z drugimi. Bolj živi v sedanjosti in prihodnosti kot v preteklosti).

Stopnje, ki jih navajata avtorici Bass in Davis (1998), se nekoliko razlikujejo od stopenj okrevanja, ki jih navaja Herman (1997). Te stopnje so sicer predstavljene v zaporedju, ampak to zaporedje ni nujno enako za vse preživle. Avtorici primerjata proces okrevanja z analogijo spirale, saj se lahko nekatere stopnje ponovijo, ampak na drugačni ravni, saj jih oseba doživlja drugače v različnih stadijih okrevanja. Stopnje, ki jih opisujeta avtorici, so:

- oseba se zavestno odloči, da želi okrevati (obvezno je, da to stori sama, brez pritiska drugih ter da ima za to dovolj volje);
- sledijo krizni trenutki in obdobja, v katerih se oseba spoprijema s spomini in čustvi zlorabe;
- oseba se začne spominjati dogodkov zlorabe, ki jih je mogoče potisnila v podzavest ali pozabila, kako je te dogodke občutila;
- nujen del ozdravitve je del, kjer začne oseba verjeti v to, da se je zloraba resnično zgodila ter povzročila posledice;
- naslednja stopnja okrevanja je, da oseba spregovori o zlorabi in se nekomu zaupa;
- pomembno je, da se oseba zave, da zloraba ni bila njena krivda. Krivdo mora pripisati tistemu, ki je storil to dejanje;
- pri naslednji stopnji okrevanja mora oseba vzpostaviti stik z otrokom v njej, saj ji bo to pomagalo pri občutkih do storilca ter do sebe;
- oseba naj se nauči poslušati svoj notranji glas, intuicijo, ki ji bo osnova za prihodnje življenje;
- prav tako mora oseba iti skozi fazo žalovanja, spoprijemanja z bolečino, ki jo mora nujno tudi izraziti;
- oseba mora doživeti občutke jeze, ki naj jih preusmeri na storilca in na osebe, ki so vedele za zlorabo, a o njej niso spregovorile;
- oseba se lahko na tej stopnji znova sreča s storilcem in primarno družino, če to želi. Vedeti je treba, da ta stopnja ni primerna in možna za vsakogar, ki je preživel spolno zlorabo;
- naslednja faza okrevanja je najti način, kako odpustiti storilcu, pri čemer je pomembno, da se zavedamo, da tudi ta faza ni nujna za okrevanje po zlorabi;

- pri spoprijemanju s posledicami zlorabe pomaga tudi poglobitev v svoje duhovno življenje, kar lahko oseba doseže s pomočjo meditacije, izletov v naravo, zatekanja v vero, pogovorov v podpornih skupinah itd.;
- zadnja stvar, ki jo avtorici navajata, je stopnja razrešitve. Na tej stopnji bo oseba strnila vsa občutja in dogodke v eno, v spomin, ki ga sicer ne bo nikoli pozabila, ampak ne bo več destruktivno vplival na njeno funkcioniranje in življenje.

5.2 Strategije okrevanja pri spolnosti in odnosih s partnerjem

Munro (2001) kot prvi korak k okrevanju navaja to, da oseba sprejme dejstvo, da je bila spolno zlorabljen. Oseba mora ločiti spolnost od spolne zlorabe ter se zavedati, da moški, s katerim je sedaj, ni moški, ki jo je v otroštvu zlorabil.¹ Ključno je, da celotno krivdo za zlorabo pripiše storilcu in nobenemu drugemu – ne sebi, ne drugim moškim, ne bližnjim.

Avtorica navaja tudi, da je pomembno, da oseba na novo asociira spolnost z nečim, kar ji prinaša ugodje, zabavo, sprostitvev. Pomembno je, da raziskuje spolnost, se na novo nauči, kaj ji ugaja, kakšne so njene želje in potrebe. Preden se poda v spolnost z nekom, naj se dobro spozna s tem človekom, vzpostavi zaupanje, prosi za objem, pogovor, vzdržuje očesni stik, se dotika partnerja, vseskozi pa naj bo pozorna na to, kako se počuti v svojem telesu. Pove naj mu, kaj občuti. Oseba mora postopoma ponovno vzpostaviti stik s svojim telesom, ki ga je mogoče med zlorabo izgubila. To lahko stori preko različnih relaksacijskih in sprostitvenih vaj ter vaj za dihanje. Pri vsem tem se je treba zavedati, da je okrevanje možno ter da osebe lahko izboljšajo svoje počutje in pogled na spolnost. Za izboljšanje lastnega počutja ter pogleda na spolnost ne potrebujejo nujno partnerja – vse to lahko dosežejo tudi same.

6 VLOGA PARTNERJA PRI DOŽIVLJANJU ZLORABE

6.1 Načini spoprijemanja partnerja z dejstvom spolne zlorabe

Avtorica Thorpe (2011) meni, da v vsakem partnerskem razmerju vedno obstajata dva subjektivna svetova partnerjev, zato je skoraj nemogoče, da partnerja ne bi vplivala drug na drugega. Različna dojetanja, pogledi in dejanja enega partnerja v zvezi pomembno vplivajo na občutke, razmišljanja in doživljanje drugega ter obratno. Na oba partnerja pa ne vplivajo le sedanje izkušnje, temveč tudi izkušnje iz preteklosti.

¹ Na tem mestu bi bilo primerneje uporabiti izraz oseba, saj s tem izrazom zajamemo vse vrste partnerskih zvez.

Avtorja Anderson in Miller (2006) navajata, da imajo osebe, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu, pogosto težave z vzpostavljanjem ter vzdrževanjem intimnih razmerij, prav tako doživljajo težave pri spolnosti. A ti negativni učinki niso omejeni le na osebo, ki je doživela spolno zlorabo. V zadnjem desetletju so raziskovalci usmerili svojo pozornost tudi na učinke, ki jih ima spolna zloraba na partnerje preživelih. Ti so pogosto travmatizirani zaradi partnerjeve zgodovine, prav tako lahko odražajo posledice in simptome, zrcalne tistim, ki jih doživlja oseba, ki je preživela zlorabo.

Remer (2004, v Repič, 2008) navaja podobne ugotovitve kot avtorja Anderson in Miller (2006). Meni, da je partner osebe, ki je preživela spolno zlorabo, tej osebi najbližje in posledično nosi največje breme. Pravzaprav nosi večjo skrb kot drugi znanci, prijatelji, ožji in širši družinski člani. Partner namreč s to osebo ni v sorodstvu, ampak ju veže ljubezen in pripadnost. Zaradi tega je lahko partner večkrat postavljen pred odločitev, ali bo ostal s to osebo ali ne. Avtor poudarja, da je partner osebe, ki je preživela spolno zlorabo, vsekakor sekundarno travmatiziran. »Sekundarna travmatizacija je pojem, ki opisuje vpliv na tiste ljudi, ki so v neposredni okolici primarne žrtve zlorabe, oziroma travme« (Maltas in Shay, 1995, str. 533). »Sekundarno travmatizirane osebe doživljajo podobne simptome, kot tiste osebe, ki so preživele spolno zlorabo. Ti simptomi so lahko med drugim občutki jeze, žalosti, sramu in strahu« (Johnson in Williams-Keeler, 1998, str. 25).

Doyle in Napier-Hemy (2008) opisujeta možne načine doživljanja in spoprijemanja partnerja osebe, ki je preživela spolno zlorabo. Avtorja navajata, da je pogosta reakcija na spolno zlorabo ta, da partner **ne verjame** svoji partnerki, da se je zloraba res zgodila. Velikokrat je namreč težko sprejeti dejstvo, da je bil storilec nekdo, ki ga partner pozna ali se z njim celo razume. Partnerja lahko to dejstvo odvrne, lahko si celo želi vse skupaj zanikati, kot da se ni nikoli zgodilo. Vse to lahko pri osebi, ki je doživela izkušnjo zlorabe, sproži občutke sramu in dodatno zmanjša njeno samozavest. Pomembno je torej, da partner verjame osebi, ki je preživela zlorabo, saj je to prvi korak proti cilju in okrevanju. Drugi, prav tako nekonstruktiven način spoprijemanja partnerja, je ta, da **minimalizira** dogodek spolne zlorabe, kar nikakor ne pomaga pri okrevanju partnerice. Partner se mora zavedati pomembnosti ter občutljivosti teme ter nuditi partnerki vso podporo, potrpljenje ter ljubezen. Občutki **jeze**, ki jih partner doživlja do storilca, so razumljivi, ampak nasilje ne bo pomagalo pri okrevanju partnerke. Ona namreč potrebuje možnost, da sama odloča o poteku in načinu dejanj, ki jih bo izbrala. Namreč, ko je bila zlorabljen, ji je bila odvzeta vsa moč, in če bo

partner poskušal tudi v tej situaciji prevzeti nadzor in kontrolirati dogajanje, bo partnerka spet nemočna. Zato je pomembno, da partner poišče druge, konstruktivnejše načine, kako usmerjati in zmanjšati svoje občutke jeze do storilca. Prav tako lahko partner občuti **jezo do svoje partnerke**, ko mu pove, da je bila spolno zlorabljen, češ, zakaj mu o tem sploh govori. Nato pa se lahko počuti **krivega** zaradi prejšnjih občutkov jeze. Naslednji način spoprijemanja z izkušnjo zlorabe je ta, da se lahko partner počuti **olajšanega**, ko oseba začne govoriti o zlorabi, saj na ta način končno razume nekatera njena vedenja, ki jih prej nikakor ni mogel (na primer težave z intimnostjo, zaupanjem itd). Ena izmed reakcij je tudi ta, da se partner počuti **nezmožnega** spoprijeti se s spremembami, katere bo njegova partnerica doživela na poti do okrevanja. Pri tem se mora partner spomniti, da on ni vzrok za te spremembe ter da njenih izpadov jeze ali trenutkov, ko partnerica noče, da se je kdo dotika, ne sme jemati osebno. Prav tako lahko partner občuti **žalost**, ko vidi, da se njegova partnerica spreminja, ker je na poti okrevanja. Pomembno je, da se partner zaveda, da je to še vedno ista oseba ter da so te spremembe stresne in hkrati vznemirljive zanj. Mora ji zaupati in biti potrpežljiv s procesom njenega okrevanja.

6.2 Kako lahko partner pomaga osebi pri okrevanju?

Repič (2008, str. 136): »Klinične izkušnje kažejo, da niso dovolj le kompromisi, nasveti, pogajanja ter izpolnjevanje želja in potreb partnerja. Za začetek so potrebni mnogi temeljiti pogovori, kjer namesto sramotenja, napadov in obramb, poniževanja, žaljenja in kritiziranja drug drugemu dasta možnost, da spregovorita o svoji bolečini, o svoji stiski, ne da bi mu drugi ob tem vzel dostojanstvo. Včasih je dovolj le umolkniti, iz spoštovanja do ranljivosti tistega, ki je tvegala in spregovorila o svojih strahovih, dvomih, grozah in žalosti, včasih pa umirijo tudi besede, vendar le, če so sočutne.«

Avtorja Doyle in Napier-Hemy (2008) naštejeta možne načine pomoči partnerja:

- Partner naj verjame svoji partnerki in se upre skušnjavi, da bi minimaliziral zlorabo.
- Partner naj posluša partnerko, naj ji dovoli, da si oblikuje svoje lastno mnenje brez vplivov drugih, z njo naj komunicira na ljubeč in iskren način.
- Partner naj podpira partnerkine odločitve, kako se bo z zlorabo spoprijela, a pri tem naj ne nadzira in kontrolira njenega početja.
- Partner naj vzdržuje ločeno identiteto. Svoji partnerki bo pomagal le na ta način, če bo mislil tudi na svoje potrebe.

- Partner naj bo zanesljiv prijatelj. To pomeni, da naj stoji ob strani partnerki, ko se bo želela pogovarjati, naj ji ponudi svojo družbo, ko jo bo želela, ter spoštuje njeno zasebnost, ko jo bo potrebovala.
- Partner naj sodeluje in se prilagaja partnerkinim željam in potrebam v intimnih odnosih. Mogoče se bo izogibala spolnim stikom ali celo prosila za začasno abstinenco. Če se to zgodi, je to z razlogom, ker spolnost pri njej sproža boleče spomine na zlorabo. Začasna abstinenca se lahko zdi težka za partnerja, ampak to lahko vzame kot priložnost, da izrazi svoje občutke na druge načine – preko nežnih, prijetnih dotikov, božanja, masaže ...
- Partner naj prepozna in sprejema tudi svoje potrebe. Spoštuje naj svoje meje ter jih postavlja, če postane partnerkino vedenje žaljivo, zlorablajoče.
- Partner naj pregleda vlogo, ki jo ima v svoji primarni družini. Če je bil partner tisti, ki je vedno za vse poskrbel, tvega možnost, da bo to prenesel tudi v svoje razmerje. Mogoče se ob tem dobro počuti, ampak to ni zdravo za njegovo partnerko.
- Partner naj si poišče podporo zunaj tega razmerja, pri prijatelju, terapevtu, samopomočni skupini idr.
- Partner naj se nauči uživati razmerje takšno, kot je, kar pomeni, naj ne poskuša spremeniti razmerja v neko idealizirano podobo. K temu je mogoče veliko pripomogla prav njegova družina ali mediji, s čimer so povzročili nerealna pričakovanja o tem, kako naj bi izgledalo družinsko življenje.

III. EMPIRIČNI DEL

1 OPREDELITEV PROBLEMA

V zgodnjih letih se otrok nauči dajati in sprejemati, zaupati ter postati zaupanja vreden. Če od bližnjih dobiva dovolj nežnosti, pozornosti in ljubezni, lahko razvije sposobnosti, ki pripomorejo k poznejšemu vzpostavljanju in vzdrževanju odnosov. Če pa je bil otrok v letih, ko se še razvija in formira, spolno zlorabljen, je lahko njegovo zaupanje do ljudi skrhan. Posledice spolne zlorabe so mnogovrstne, saj se pozneje pogosto odražajo na različnih področjih, ki so pomembna za aktivno vključevanje posameznika v družbo ter kvalitetno osebno življenje. Eno izmed področij, na katerega vpliva spolna zloraba, so tudi partnerski odnosi, ki jih oseba vzpostavlja v odraslosti. Pri spoprijemanju z izkušnjo spolne zlorabe je zelo pomembna vloga partnerja, saj lahko s sodelovanjem ter nudenjem podpore pomaga osebi pri hitrejšem okrevanju. Oseba, ki je preživela zlorabo, lahko sicer sama veliko

pripomore k razreševanju travmatičnih izkušenj iz preteklosti, a brez podpore in ljubezni partnerja je okrevanje počasnejše in težje.

2 NAMEN IN CILJI

Cilj empiričnega dela je, predstaviti spolno zlorabo v otroštvu ter možne posledice, ki jih lahko povzroči, natančneje pa poudariti posledice spolne zlorabe pri kasnejših partnerskih odnosih in spolnosti. Prav tako nameravam poiskati možne načine spoprijemanja osebe z izkušnjo zlorabe ter strategije, s katerimi ji lahko pri spoprijemanju pomaga njen partner, želim pa tudi predstaviti, kaj ob tem doživlja on sam.

3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kakšne so posledice spolne zlorabe v otroštvu in kako se kažejo pri odrasli osebi?
- Kako se kažejo posledice spolne zlorabe v otroštvu pri partnerskem odnosu in spolnosti v odrasli dobi?
- Kakšne načine spoprijemanja lahko uporabi oseba, ki je preživela spolno nasilje?
- Kako ji lahko pri spoprijemanju s posledicami spolne zlorabe pomaga njen partner?
- Kaj ob tem doživlja partner?
- Kako oseba danes opredeljuje celotno izkušnjo?

4 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

V diplomskem delu sem uporabila kvalitativni raziskovalni pristop. Za raziskovalni instrument sem uporabila polstrukturirani intervju, ki omogoča celosten pregled nad doživljanjem osebe, hkrati pa nudi poglobljen vpogled v izkušnjo spolne zlorabe.

4.1 Predstavitev vzorca in postopek zbiranja podatkov

V svojo raziskavo sem vključila osebo, ki je preživela spolno zlorabo v otroštvu. Vzorec je bil izbran priložnostno, preko skupnih poznanstev.

Pri iskanju osebe za intervju nisem imela veliko težav, saj sem osebo poznala od prej, v stik z njo sem stopila preko skupnih poznanstev. Tudi pri sami izvedbi intervjuja nisem imela posebnih težav, saj sva se s to osebo srečali pri meni doma ter tako imeli mir in tišino za izvedbo intervjuja. Na intervju sem se pripravila tako, da sem si zapisala okvirna vprašanja ter jih razdelila po temah, da sem nad njimi imela lažji pregled. Intervju je potekal gladko, večinoma je oseba sama govorila, jaz sem jo le občasno kaj vprašala ali ji pritrdila, drugače pa

sem ji poskušala čim bolj slediti ter jo poslušati. Oseba je prosto pripovedovala o svoji izkušnji, povedala je veliko podrobnosti in me časovno peljala skozi dogodke. Posledično sem dobila veliko globlji pogled na celotno izkušnjo zlorabe, kot če bi jo sama usmerjala z vprašanji. Intervju sem posnela, nato pa ga dobesedno prepisala. Intervju je trajal 2 uri in 55 minut, transkript intervjuja pa obsega 87 strani.

4.2 Izbor raziskovalnih instrumentov

Za izvedbo kvalitativnega dela raziskave sem uporabila merski instrument, in sicer polstrukturiran individualni intervju, ki je prožnejši in manj formalen. Na ta način sem lahko z osebo vzpostavila zaupen in sproščen odnos ter ji omogočila, da je tudi sama poudarila, kar se ji je zdelo pomembno. Tako sem dobila globlji vpogled v doživljanje dogodkov, prav tako sem dobila odgovore na vsa moja vprašanja, ki sem jih okvirno zastavila pred izvedbo intervjuja.

4.3 Postopek obdelave podatkov

Najprej sem celoten intervju prebrala dvakrat, da sem dobila celotno sliko o zgodbi. Nato sem podčrtala vsebinsko pomembne dele intervjuja ter določila enote kodiranja. Pri tem sem sama presodila, kateri podatki so pomembni za moje nadaljnje raziskovanje. Pri kodiranju sem uporabila induktivni pristop, kar pomeni, da kod nisem imela pripravljenih vnaprej, ampak sem jih določala sproti. Tem enotam sem nato pripisala kode I. reda, ki pomenijo skrajšano verzijo pomembnih delov besedila. Zatem sem te kode povzela v kode II. reda ter na ta način dobila končne kategorije intervjuja. Te kategorije so: spomini na zlorabo; doživljanje odnosa s starši; odnos matere do zlorabe; težave v spolnosti in odnosih z moškimi; težave z zdravjem; obdobja depresije; soočanje z zlorabo; okrevanje od zlorabe; doživljanje odnosa z otroki; odnos otrok do matere in njene zlorabe; doživljanje partnerskih odnosov; partnerjevo spoprijemanje z zlorabo; odnos do drugih ljudi; odnos do sebe; odnos družbe do zlorabe; sprememba okolja in doživljanja; izobraževanje in zaposlitev; današnji pogled na zlorabo ter pozitiven pogled na življenje in prihodnost. Zaradi izredno obširnega intervjuja sem te kategorije smiselno povezala v sedem širših kategorij ter jih prikazala v tabeli za lažjo preglednost in interpretacijo intervjuja. Te kategorije so: spomini na zlorabo v primarni družini ter odnosi v njej; posledice zlorabe ter spoprijemanje z njimi; doživljanje odnosa s starši; odnos z lastnimi otroki in njihovo doživljanje zlorabe; doživljanje partnerskih odnosov in spoprijemanje partnerja z zlorabo; odnos do sebe, drugih ljudi in pogled družbe na zlorabo;

današnji pogled osebe na zlorabo in načrti za prihodnost. Končne ugotovitve sem povzela v utemeljeni teoriji.

5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Za večjo preglednost sem oblikovala shemo, kamor sem razvrstila vseh sedem kategorij ter devetnajst podkategorij.

Slika 1: Shema kategorij in podkategorij

Spomini na zlorabo v primarni družini ter odnosi v njej	<ul style="list-style-type: none">• Spomini na zlorabo• Doživljanje odnosa s starši• Odnos matere do zlorabe
Posledice zlorabe ter spoprijemanje z njimi	<ul style="list-style-type: none">• Težave v spolnosti in odnosih z moškimi• Težave z zdravjem• Obdobja depresije• Soočanje z zlorabo• Okrevanje od zlorabe
Odnos z lastnimi otroki in njihovo doživljanje zlorabe	<ul style="list-style-type: none">• Doživljanje odnosa z otroki• Odnos otrok do matere in njene zlorabe
Doživljanje partnerskih odnosov in spoprijemanje partnerja z zlorabo	<ul style="list-style-type: none">• Doživljanje partnerskih odnosov• Partnerjevo spoprijemanje z zlorabo
Pogled nase, na druge ljudi ter odnos družbe do zlorabe	<ul style="list-style-type: none">• Odnos do sebe• Odnos do drugih ljudi• Odnos družbe do zlorabe
Večji življenjski dogodki	<ul style="list-style-type: none">• Sprememba okolja in doživljanja• Izobraževanje in zaposlitev
Današnji pogled osebe na zlorabo in načrti za prihodnost	<ul style="list-style-type: none">• Današnji pogled na zlorabo• Pozitiven pogled na življenje in prihodnost

5.1 Spomini na zlorabo v primarni družini ter odnosi v njej

5.1.1 Spomini na zlorabo

O spominih na zlorabo mi je sogovornica povedala, da njen prvi spomin na zlorabo sega v obdobje devetih let, saj je takrat njena mama vstopila v kopalnico in videla, kako mora zadovoljevati očeta. Ob materini reakciji se je zavedla, da je s tem početjem nekaj narobe, da

to ni prav. Predvidevam, da je najverjetneje, da se je zloraba začela že prej, čeprav sama tega ne more priklicati v spomin. Pravi, da je šele po tej situaciji in reakciji matere začela na dejanje gledati drugače. *»Jaz se prvič spomnim tistega momenta, ko je dejansko mama posegla vmes. Sem vedela, da je neki narobe, da neki ni v redu. Prej niti nisem razmišljala, da je neki narobe. Šele potem sem začela ...«*

Zloraba se je z leti stopnjevala in v času, ko je že študirala, jo je oče posilil. Sama pravi, da to ni bilo tipično grobo posilstvo, kot ga vidiš v filmih, ampak je med dejanjem otrpnila, zmrznila. *»A veš, tako težko rečem, da me je na nek način posilu, bom rekla ... Je prišlo dejansko do spolnega odnosa. Ampak to, ne na tist grob način, ko mi doživljamo. Ne na tak način posilstva, ko v filmih vidiš, ne ... Ampak na tak način, da sem jaz v bistvu otrpnila. Jaz sploh nisem vedela, kaj se z mano dogaja.«* Kar sogovornica opisuje, je disociacija ob travmatskem dogodku. Avtor Henderson (2006) navaja, da je disociacija mehanizem spoprijemanja (ang. coping mechanism) z zlorabo, saj je razumevanje in sprejemanje te izkušnje za osebo neznosno. Ko oseba ne vidi drugih rešitev za spoprijemanje z dogodkom, je največja verjetnost za psihološko preživetje zlorabe ta, da se disociira oziroma popolnoma izključi iz situacije. Disociacijo avtorja Amir in Lev-Wiesel (2007) definirata kot *»mentalni proces, ki povzroči prekinitev, oziroma zmanjšanje povezav v človekovih mislih, spominih, občutkih, dejanjih in doživljanju samega sebe.«* Menita tudi, da na ta način oseba otopi bolečino ob travmatskem dogodku. Brošura z naslovom *What is sexual assault? Myths and facts* (2010) prikazuje mite v zvezi s spolnim nasiljem, in eden izmed njih je tudi mit, ki opisuje, da če se oseba posilstvu ne upira, to ni posilstvo. To seveda ne drži in dejstvo, ki ga brošura navaja, je, da če oseba na dejanje ne pristane, to pomeni, da je dejanje definirano kot posilstvo. V njenem primeru je torej šlo za posilstvo, ki pa ga sama težko tako definira, saj ga presoja po kriteriju stereotipne predstave o posilstvu.

5.1.2 Doživljanje odnosa s starši

Sogovornica pravi, da ima danes razčiščen odnos do staršev. Povedala je, da je staršema odpustila – očetu zaradi zlorabe, materi pa zaradi dejstva, da je za zlorabo slutila, a ni reagirala. Davis (1991) meni: *»Osebe, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu, do storilca redko čutijo le eno določeno čustvo, še posebej, če je storilec družinski član. Večina jih čuti kombinacijo ljubezni, sovraštva, jeze, zmedenosti, zvestobe itd.«* Menim, da je ravno zaradi tega ponovno stopila v stik s starši, saj je do njih na nek način vedno čutila ljubezen in družinsko vez. Tudi sama je očetu rekla: *»Ati, za vse kar si dobrega naredil, ti bom vedno*

hvaležna in za to te bom imela vedno rada.» Na spletni strani Adult survivors continuing relationship with abusive family (2010) je navedenih več razlogov, zaradi katerih oseba, ki je preživela spolno zlorabo, spet stopi v stik s starši. Nekatere osebe, ki so preživele spolno zlorabo, se naučijo postaviti stroge meje ter določiti, kaj bodo in česar ne bodo tolerirale. Odločijo se, da bodo ostale v stiku s starši, ki so jih zlorabljali, ampak tokrat pod njihovimi pogoji. Te osebe sprejmejo napake staršev in so pripravljene pokazati prijaznost in odpuščanje, ampak tokrat ne več na svojo lastno škodo. Sogovornica omenja, da je sprva razčistila s problemom pri sebi, potem pa je občutila potrebo po tem, da razčisti odnos tudi s starši. Njena želja po dobrih odnosih s starši po mojem mnenju izvira iz ljubezni do lastnih otrok, še posebej hčerke, ki si želi stikov s starimi starši. Po drugi strani menim, da je hotela s starši razčistiti odnose tudi zato, ker je to pomagalo pri njenem spoprijemanju z zlorabo, prav tako je s tem pomagala očetu, ki si je po mnogih letih s tem olajšal vest, kot pove sama.

Sogovornica je povedala, da je bil oče na zunaj čisto normalen človek, dober in prijazen do vseh, kar me je presenetilo. *»Na eni strani, bom vedno rekla, sem imela zlate starše, zatega očeta. Vedno pripravljen vsakemu pomagati, deloven, priden, skrbel je za družino po dolgem in počez, nikoli nam nič ni manjkalo.*» Tudi to je bil eden od razlogov, da jo je bilo strah komur koli povedati za zlorabo, saj je dvomila v to, da bi ji sploh kdo verjel, saj je družina na zunaj delovala čisto normalno, običajno. Študija avtorjev M. van Loon in Kralik (2005) navaja, da je v večini primerov družina predstavljena zunanjemu svetu kot »normalna«. V resnici pa so odnosi v družini polni ustrahovanja, občutkov sramu, krivde, očitkov in manipulacije. Sama menim, da je oče s svojim odnosom do zunanjega sveta na nek način varoval sebe, saj je poskrbel, da so ga imeli ljudje radi, pridobil je njihovo zaupanje. Če bi torej zloraba kadarkoli prišla na dan, bi mu več ljudi verjelo ter stopilo na njegovo stran.

Opazila sem, da je njen odnos do staršev na nek način zaščitniški. Za zlorabo ni nikomur povedala do svojega 38. leta, ker je bil poleg dvoma, ali ji bo sploh kdo verjel, in manipulacije s strani očeta, eden izmed glavnih razlogov tudi ta, da ni hotela prizadeti svoje matere. *»Vedela sem, da bo to mamo sesulo, če povem.*» Menim, da je do matere igrala zaščitniško vlogo in prevzela funkcijo, ki bi jo takrat morala prevzeti njena mati. Pravzaprav pa se je zloraba vseskozi dogajala njej, otroku, za katerega bi morali najbolj skrbeti. A zanjo ni v tem smislu poskrbel nihče.

5.1.3 Odnos matere do zlorabe

Glede odnosa matere do zlorabe je sogovornica povedala, da se ji je vedno zdelo, da mati ve za zlorabo, a kadar koli ji je o tem kaj nakazala, jo je mati ignorirala. *»S tem, da sem jaz mami... Da sem jaz dala njej vedet med vrsticami, zdej a jih ona res ni hotela čut, kar mi je najbolj verjetno, da ni hotela slišat ane.«* Da je njena mati vedela za zlorabo, je mogoče sklepati iz dejstva, da je mati vstopila v kopalnico in zalotila očeta pri samem dejanju zlorabe. Sogovornica je materino ignoriranje zlorabe poskušala razumeti in opravičiti. *»Moja mama je bila rejenka, ona nikoli ni imela svojega doma in ona je v bistvu za vsako ceno hotela obdržat družino.«* Waiss in Galle (2001, str. 85) pri tem navajata: *»Ženska naj bi izpolnjevala pričakovanja drugih, se prilagajala, zapostavljala svoje potrebe v prid potrebam družine. Odgovorna naj bi bila za obstoj svoje družine. Dodatna težava je v tem, da je ženska šele takrat ženska, ko ji ob strani stoji moški. Tako razmišljajo mnoge ženske, tako razmišlja velik del družbe.«* Predvidevam, da je mati delala prav to – po eni strani je hotela obdržati družino, jo zaščititi, po drugi pa je s tem škodovala hčerki. Glede na to, da sta njena starša še vedno skupaj, sklepam, da mati nikoli ni zbrala dovolj poguma, da bi zapustila očeta ter si s hčerko ustvarila novo življenje. *»Pri spolno zlorabljenih otrocih govorimo o strategijah preživetja, s katerimi prestajajo zlorabo. Tudi pri materi lahko govorimo o strategijah preživetja. Po razkritju zlorabe si mora na novo urediti življenje, praviloma stopiti na povsem novo, doslej še neznano pot. Pri tem koraku potrebuje moč in podporo«* (Waiss in Galle, 2001, str. 91).

5.2 Posledice zlorabe ter spoprijemanje z njimi

5.2.1 Težave v spolnosti in odnosih z moškimi

Sogovornica v intervjuju navaja največje posledice zlorabe na področju njenih odnosov do moških. *»Jaz sem bila prikrajšana v končni fazi samo v tem, da sem potem dobila odpor do spolnosti a ne, pa odpor nekje do moških. To sem pobrala zaradi tega.«* Pravi, da moškimi ni zaupala. Imela je težave pri intimnih odnosih, bila je hladna, zaprta in le redko se je lahko sprostita. Med samim spolnim odnosom so se ji prav tako prikazovali spomini zlorabe (ang. flashbacks). Gospa Bašič, strokovnjakinja na področju spolne zlorabe, s katero sem prav tako opravila intervju o posledicah v spolnosti, pravi: *»Ob misli na spolnost je pri ženski, ki je bila žrtev spolne zlorabe v otroštvu, prva misel zloraba. Dostikrat lahko popolnoma okamenijo, otopijo ali znorijo«* (Bašič, K., osebna komunikacija, april 2013). Sogovornica je prav tako povedala, da je doživljala obdobja, ko bi lahko spala z veliko moškimi, če je ne bi zadržal ponos in ljubezen do otrok. Prav tako je mislila, da se mora nekemu intimno predati, da jo bo

imel rad. Posledice pri odnosu z moškimi torej sogovornica definira kot edine posledice zlorabe, ampak sama menim, da je posledic, ki so povezane z zlorabo, več.

5.2.2 Težave z zdravjem

Ena izmed posledic, za katero menim, da je prav tako povezana z zlorabo, so tudi njene težave z zdravjem. Sogovornica je namreč povedala, da je bila v preteklosti veliko bolna. *»Ko sem bila v bolnici, vročine nisem mela več. Kak sem pa bila doma, sem jaz mela vročino.« In pa: »Mene je pač spodnji del trebuha večno bolel.« Pa voda me je pekla, ampak, ko sem mela take splošne preglede, recimo urin pa to, je bilo vse v redu.* Avtorji Leserman, Toomey in Drossman (1995) navajajo študije, ki kažejo na to, da lahko spolna zloraba v otroštvu pozneje pripelje do simptomov in težav pri fizičnem in mentalnem zdravju. Simptomi, ki jih opisuje sogovornica, so tipični za spolno zlorabo in so opisani v skripti Prepoznavanje spolnih zlorab in ukrepanje na spletni strani Združenja proti spolnemu zlorabljanju (2010, str. 24): *»Srbenje, pordelost, vnetje ali kakršnakoli bolečina v genitalnem ali analnem predelu, bolečine v spodnjem delu trebuha, težave s sečili, bolečine pri uriniranju in drugo.«*

5.2.3 Obdobja depresije

Druga posledica, za katero sem prav tako mnenja, da je vsaj delno posledica zlorabe, so njena obdobja depresije in nizkega samospoštovanja. Nekajkrat je celo pomislila, da bi si kaj naredila. Avtorji Gladstone idr. (2004) navajajo, da je spolna zloraba v otroštvu prepoznana kot faktor tveganja za razvoj depresije, tako v otroštvu kot tudi v odrasli dobi. Avtorji navajajo tudi, da osebe z izkušnjo spolne zlorabe ne doživljajo težje oblike depresije, postanejo pa depresivne v zgodnejših letih kot depresivne ženske, ki niso doživele zlorabe. Prav tako je pri ženskah, ki so preživele spolno zlorabo, večja možnost samopoškodb ter poskusov samomora.

5.2.4 Soočanje z zlorabo

Začetki njenega soočanja z zlorabo po mojem mnenju segajo v obdobje mladostništva, ko se je začela očetu prvič upirati. Takrat mu je prvič rekla: *»Lej, če me ne boš pustu pr miru, te bom jaz prijavila.«* V tistem obdobju je po mojem mnenju postala bolj samozavestna. Od takrat naprej je očetu postavljala meje, čeprav je oče še vseeno poskušal, kot pravi sama, tudi leta po tem, ko je že imela otroke. Drugi način soočanja z zlorabo je bilo po mojem mnenju tudi zanikanje, da se je zloraba sploh zgodila, ali pa si je rekla, da to ni bila ona, ni si hotela priznati, kaj se ji je zgodilo, potiskala je spomine v podzavest, doživljala obdobja depresije ...

»Jaz sem to neke stvari kr brisala, sej to se ni zgodilo men, to nisem bila jaz.« »Ja, imela sem tudi obdobja depresije.« Na spletni strani z naslovom Adult survivors of childhood sexual abuse (2009) piše, da odrasli, ki so preživeli spolne zlorabe, pogosto prevzamejo spoprijemalne strategije (ang. coping mechanisms), s katerimi se obvarujejo občutkov groze ali nemoči, ki so jih prevzemali v otroštvu.

5.2.5 Okrevanje od zlorabe

Menim, da je sogovornica tista, ki je sama največ naredila pri okrevanju od zlorabe. Zamenjala je okolje, ljudi, brala knjige za samopomoč, poiskala strokovno pomoč, se pogovarjala z bližnjimi, veliko je tudi razmišljala o vsem, kar se ji je zgodilo. Prav tako je postajalo njeno okrevanje lažje s tem, ko je vedno več ljudem povedala o zlorabi. Sama je sicer rekla, da brez pomoči drugih ne bi mogla iti čez to, in s tem se strinjam, ampak vseeno sem mnenja, da je sama največ pripomogla k njenemu spopadanju in okrevanju od zlorabe. Če sama ne bi zbrala dovolj poguma in se odločila za pot okrevanja, je nihče ne bi mogel prisiliti v to. »Pravijo, da čas pozdravi vse rane, kar deloma drži. Čas bo otopil bolečino, vendar globlje okrevanje ne more biti uspešno, če se sami ne odločite zanj, saj zahteva več let posvečanja in predanosti sebi. Toda, če ste pripravljeni trdo delati, če ste se odločili, da boste korenito spremenili svoje življenje, če ste sposobni poiskati ljudi, ki so vas pripravljene podpreti, potem imate možnost ne le ozdraveti, ampak zaživeti uspešno življenje« Bass in Davis (1998, str. 47).

5.3 Odnos z lastnimi otroki in njihovo doživljanje zlorabe

5.3.1 Doživljanje odnosa z otroki

Glede doživljanja odnosa z otroki sogovornica trdi, da so otroci najpomembnejši del njenega življenja, in menim, da je zaradi njih imela voljo in zagon pri spoprijemanju z zlorabo. V težkih trenutkih je pomislila nanje, na njeno dolžnost matere in na ljubezen, ki jo občuti do njih. »Kadarkoli sem imela padce zaradi vsega, kar se mi je dogajalo v življenju, vedno me je pa potegnila gor misel na otroke.« Lahko bi rekla, da so otroci pomemben spodbujevalni dejavnik pri njenem soočanju s spolno zlorabo. Pri poslušanju njene zgodbe sem ugotovila, da postavlja svoje otroke na prvo mesto. Presenetilo pa me je dejstvo, da sedaj, ko so s starši razčistili, hodi s hčerko k njim na obiske. Pravi, da si hči želi imeti stike s starimi starši. Sama je rekla, da je vedno navzoča pri teh obiskih in da hčerke nikoli ne pusti same z očetom. Ker pa je njena hči sedaj v enakih letih, kot je bila ona, ko je bila zlorabljenka, se mi pojavlja

pomislek, ali je oče, ki jo je zlorabljal v preteklosti, danes res toliko kredibilen, da mu lahko zaupa bližnje stike s hčerko. Prav tako razmišljam, ali je mogoče vedno nadzorovati odnos do te mere, da ne bi prišlo do ponovitve situacije. Pravi tudi, da je pustila sinova večkrat v varstvu pri očetu, ko sta bila mlajša. Sama to pojasnjuje z razlogom, da sta bila fanta in da je zato ni bilo tako strah. Vendar pa se zlorabe ne dogajajo le deklicam, in ta majhna fantka sta bila v varstvu pri nekom, ki je v preteklosti že zlorabil majhnega otroka, zato se mi postavlja vprašanje, ali je bil dedek do fantov korekten.

5.3.2 Odnos otrok do matere in njene zlorabe

Sinova, ki sta sedaj že odrasla, sta imela težave v odnosu do matere in njene zlorabe. Sogovornica opisuje svoje razkritje zlorabe sinovoma: *»Starejši je bil star 16 let, mlajši pa 14 let. Starejši je samo glavo sklonil na mizo, jokal, mlajši pa v zrak: 'Ubil ga bom, ubil ga bom!«* Sama pravi, da je zlorabo razkrila sinovoma zaradi strahu, da bosta za zlorabo izvedela od starih staršev ter da bo posledično prišlo do manipulacije ali izkrivljanja resnice. Z razkritjem zlorabe sinovoma je naredila sogovornica dvojni premik: sinova imata od takrat naprej spremenjen odnos do dedka, hkrati pa so stvari v njihovi družini postale bolj razvidne. Otroci namreč vase srkajo informacije iz okolja in velikokrat slutijo, da je nekaj narobe, ampak ne vedo kaj, saj jim odrasli največkrat te stvari prikrivajo. Svoji hčerki je sogovornica povedala za zlorabo, ko je bila ta stara 9 let, ker je hotela, da hči za zlorabo izve od nje same, ne pa od njenega takratnega partnerja, za katerega je slutila, da bi ji lahko za zlorabo povedal na neprimeren način. *»On je pa še naprej tako grozil, češ da ji bo povedal, kaj je oče meni naredil.«* Sogovornica meni, da je njena hči izjemno zrela za svoja leta, kar utemeljuje z njenim odgovorom: *»Pa kaj. To se je zgodilo tebi, ne meni. Meni ni naredil nič slabega.«* Prav tako ji je mati obrazložila celoten dogodek na zelo sprejemljiv in nežen način. Waiss in Galle (2001) trdita, da so pogovori o zlorabi možni z otroki vseh starosti. Menita tudi, da otroku ne povzročimo travm, če mu pri pogovoru nudimo varen okvir ter dovolj časa. Tako ima sogovornica s svojimi otroki odprte in iskrene odnose, pri čemer je opaziti pomembno razliko v odnosih v njeni primarni družini. Tam so se namreč nekatere stvari vedno prikrivale, ignorirale. Prav tako sem opazila, da je sogovornica s tem, ko je povedala otrokom za zlorabo, razbila vzorec svoje matere, ki je bil pometanje dogodkov pod preprogo in zanikanje zlorabe.

5.4 Doživljanje partnerskih odnosov in spoprijemanje partnerja z zlorabo

5.4.1 Doživljanje partnerskih odnosov

Doživljanje partnerskih odnosov je po mojem mnenju eno izmed področij, na katerega je pri sogovornici zloraba najbolj vplivala. Njeno zaupanje do moških je skrhan, kar ni presenetljivo, saj jo je zlorabil oče – prvi moški lik v njenem življenju. Posledično doživlja partnerske odnose nekoliko ambivalentno. Po eni strani ne zaupa moškimi, težave ima v intimnosti in v splošnih odnosih do moških, po drugi strani pa si želi odnosov, bližine. *»Jaz nisem oseba, ki bi želela biti sama.«* Opazila sem, da se je pozneje v odnosih z moškimi zloraba na nek način nadaljevala, saj sta oba, tako njen prvi mož kot njen drugi partner, nad njo izvajala psihično in fizično nasilje. Nekateri strokovnjaki menijo, da imajo osebe z zgodovino spolne zlorabe večjo možnost, da bodo pozneje spet zlorabljene, na tak ali drugačen način: *»Osebe, ki so bile spolno zlorabljene v otroštvu, so ranljivejše, ko pride do zlorab v odrasli dobi (reviktimizacija) v primerjavi z osebami, ki v otroštvu niso bile spolno zlorabljene. Zgodovina spolne zlorabe in zgodovina fizičnega nasilja v otroštvu sta povezani z višjimi možnostmi za fizično in psihično zlorabo v odraslosti, najverjetneje s strani partnerja«* (Gladstone idr., 2004, str. 1418). Menim, da je sogovornica šele sedaj prekinila ta začarani krog ter je končno na pravi poti, da najde partnerja, ki bo z njo ravnal spoštljivo ter jo bo podpiral v vseh njenih odločitvah. Spremenila je namreč pogled nase, postala je samozavestnejša, tudi na spolnost gleda drugače – prvič je ne zamenjuje za iskanje ljubezni. *»... In ko bom šla s človekom, bo to neki več, bo to samo pika na i, da se imava rada, da je to neka ljubezen. Prvič imam sedaj to razčiščeno pri sebi, da vem, da takrat ko bo, bo to TO.«*

5.4.2 Partnerjevo spoprijemanje z zlorabo

Partnerjevo spoprijemanje z zlorabo je sogovornica v pogovoru mnogokrat omenila, saj je imel njen partner velike težave pri sprejemanju njene izkušnje zlorabe. Sama sem sprva mislila, da imajo partnerji oseb, ki so preživele zlorabo, največ težav takrat, ko izvedo za zlorabo ter pri podpori svoje partnerice pri okrevanju. V tem primeru pa sem opazila, da so največje težave nastopile šele potem, ko je sogovornica začela svojo pot okrevanja ter ko se je želela pobotati s svojimi starši. Pred tem so bili namreč s starši skoraj deset let sprti, ravno zaradi očetovih ponovnih poskusov zlorabe ter materinega ignoriranja zlorabe. Ob razkritju zlorabe partnerju ji je ta sprva rekel, da ji bo stal ob strani, ampak pozneje, ko bi to moral storiti, se je umaknil. Sama je hodila na terapije, pogovore, k bioenergetiku, brala knjige ... Izkazalo se je, da se je o svoji izkušnji pogovarjala z vsemi drugimi, le s partnerjem ne. Kljub

njenim poskusom, ni partner nikoli hotel sodelovati. Pozneje, ko se je želela pobotati s starši, je začel z manipulacijo, nasiljem, grožnjami. Njuni hčerki je takrat celo povedal, da je njeno mamo dedek posilil, kar je hčerko močno razburilo. Sama je bila dovolj močna, da je vseeno nadaljevala z okrevanjem, četudi je partner začel s psihičnim nasiljem in postal tudi fizično nasilen. Sama menim, da je do tega delno prišlo tudi zato, ker se mu je postavila po robu, začela je delati nekaj, kar njemu ni bilo všeč. S celotnim procesom okrevanja je namreč postala samozavestnejša, vedela je, kaj hoče, spremenila se je in predvidevam, da se je partner tega ustrašil, saj je pravzaprav postala druga ženska. Ni bil več on tisti, ki mu je sledila, ni bila več nemočna, podrejena, ampak je vzela stvari v svoje roke ter delala to, za kar je menila, da je zanjo prav.

Od njega je pričakovala le to, da jo bo v tem podpiral. *»Želim, da neke stvari sprejme in me začne spoštovati in upoštevati tudi moja mnenja.«* Mislim, da je zaradi teh razlogov začel z manipulacijo in nasiljem, saj ni vedel, kako bi drugače dosegel, da bi obveljala njegova beseda. Strokovnjakinja Bašič, s katero sem prav tako opravila intervju o partnerskih odnosov, meni: *»Jasno je, da mora v partnerju videti osebo podpore, osebo, s katero se lahko pogovarja o tem problemu, vendar ne gre samo za pogovor. Odvisno je, ali bo res naletela na osebo, ki bo pa na tej točki odpovedala. Lahko je dober partner, lahko vse dober zgleda, ampak v trenutku tega njenega razkrivanja, se pa lahko ta svet podre. In potrebno je vedeti, da se pogosto lahko zgodi, da takšno žrtev zlorabe z vsemi temi posledicami ponovno dobi v roke, oziroma stopi z njo v partnerski odnos oseba, ki bo ravno te njene posledice uporabila. In te njene, bom rekla strahove in občutke krivde in nizko samozavest, ne? Vse te stvari pripeljejo do tega, da pogosto ne dobijo ravno ustreznega partnerja. Oziroma partner jo dobi po svoji meri. Zato je pomembno, kako ti storilci vidijo žensko, ki je obvladljiva, ki jo lahko oblikujejo po njihovem in ko to dosežejo, jo spravijo na dno. Ni treba, da je tudi že fizično nasilje ali kakor koli. Takrat se tudi pogosto obrnejo na otroka«* (Bašič, K., osebna komunikacija, april 2013). To, da se pogosto obrnejo tudi na otroka, je moč opaziti v zgodbi sogovornice, ko je njen partner hčerki povedal za posilstvo matere s strani dedka na zelo grob način, ker jo je želel odvrniti od starih staršev. Ni vedel, kako bi drugače dosegel svoje, zato je začel z njo manipulirati preko otroka.

5.5 Odnos do sebe, drugih ljudi in pogled družbe na zlorabo

5.5.1 Odnos do sebe

Sogovornica je imela v preteklosti težave z odnosom do sebe. Ni si zaupala, doživljala je obdobja slabega počutja in depresije, ni se spoštovala in imela je težave s samozavestjo. Danes gleda nase drugače, opaziti je veliko spremembo pri njenem dojetanju sebe. Velikokrat je v pogovoru omenila, da je ponosna nase, kar pomeni, da se zaveda, koliko je dala skozi in kje je danes. *»Danes vem, kako je imeti sebe rad.«* Menim, da je k spremembi njenega pogleda nase največ doprineslo njeno delo na sebi ter dejstvo, da je za zlorabo nekemu povedala ter se začela z njo spoprijemati. *»Ja, in da sam nad sabo ne smeš obupat ... Sej je vse odvisno od tebe. Moraš pa delati na sebi.«* Še vseeno pa poudarja, da ji včasih zmanjka samozavesti, da pridejo obdobja, ko se ne počuti tako močno. Ampak menim, da na takšna obdobja naletimo vsi, konec koncev je pomembno, da se pobereš in nadaljuješ pot ter da je tvoj splošen pogled na življenje pozitiven. Strokovnjakinja Bašič v intervjuju pravi: *»Včasih pridejo dnevi, ko je tako, kot vsi ostali ljudje, nekdo, ki je bil žrtev zlorabe v slabi koži, se ne počuti dobro. In je vprašanje, če v takšnih trenutkih ... Ne pridejo spet na površje neka razmišljanja o tem. Tako da, pravzaprav se lahko takšen človek celo življenje s tem problemom ukvarja. Velika zmaga je, da se ukvarja s tem na nek način občasno, pri sebi ... Ampak ne več obremenjujoče. To ga ne obremenjuje tako, z vso ozaveščenostjo, z vsem vedenjem in seveda s tem tudi v partnerskem odnosu neobremenjujoče do partnerja«* (Bašič, K., osebna komunikacija, april 2013). Menim, da je moji sogovornici to uspelo.

5.5.2 Odnos do drugih ljudi

Sogovornica nima težav pri navezovanju stikov ter odnosih z drugimi ljudmi. Pravzaprav ima veliko prijateljev, prav tako je omenila, da je na splošno že od začetka ljudem zaupala. *»Vseeno sem pa ljudem zaupala. Jaz nisem nekega groznega nezaupanja čutila, jaz sem ljudi sprejemala.«* Zasledila sem raziskavo avtorjev Fleming in Mullen (1997), ki potrjujeta njene besede in navajata, da osebe, ki so preživele spolno zlorabo, poročajo, da imajo veliko prijateljev, katerim lahko zaupajo svoje težave. Presenetila pa me je očitna razlika v njenem odnosu do moških (potencialnih partnerjev), katerim ni mogla zaupati, ter v odnosu do drugih ljudi (tako moških kot žensk), pri katerih ni imela teh težav. Menim, da vzrok za to neskladje tiči v tem, da je imela s potencialnimi partnerji bolj intimne, globlje odnose, kjer je bilo vpletenih več čustev ter več možnosti za to, da bo prizadeta. Ravno zaradi tega jim je težje zaupala kot prijateljem, znancem. Walker, Thomas in Busby (2009) navajajo, da sta dve

najbolj pomembni vezi pri odnosih, vez otroka in staršev ter vez med dvema odraslima partnerjema. V teh dveh vezeh so prisotna najmočnejša čustva, ki pustijo tudi največ vpliva. Tukaj vidim tudi vzrok, zakaj je težje zaupala potencialnim partnerjem, saj so bile te vezi podobno močne kot njene prvotne vezi s staršema.

5.5.3 Pogled družbe na zlorabo

Pogled družbe na zlorabo sem hotela poudariti, saj sem v pogovoru opazila, da se je sogovornica z zlorabo težko spopadala tudi zaradi odnosa družbe do zlorabe. Namreč, takrat se o zlorabi ni govorilo, to je bila tabu tema in niti ni vedela, na koga naj se obrne po pomoč. »Čeprav takrat še ni bilo tolik govora ko danes o tem, kje pa ... H komu bi pa šel?« Menim, da je ta podatek pomemben pri razumevanju problematike, zakaj veliko oseb, ki so bile spolno zlorabljene, o tem molči ter ne poišče pomoči. Družba namreč zlorabo pometa pod preprogo, pri čemer vidim povezavo z njeno mamo – tudi ona je zlorabo ignorirala, jo zanikala, in menim, da je bil ta odnos matere do zlorabe tudi odsev takratne družbe. Ta problematika ostaja vse do danes, pa je od takrat minilo kar nekaj let. Menim, da se sedaj o zlorabi sicer več govori, ampak je za večino ljudi še vedno tabu tema, o kateri obstaja polno mitov, ki otežujejo položaj oseb, ki se z zlorabo spopadajo. Družba še danes meni, da, kar se zgodi v družini, ostane v družini, za štirimi stenami, in da je zasebno življenje še vedno ločeno od javnega. Naše delo je tu ključnega pomena, saj delamo v obeh sferah – tako z družinami in otroki kot tudi v javnih institucijah, in pomembno je, da skrbimo za to, da ne ostane vse za štirimi stenami družine ter da javnost ozaveščamo o tej problematiki, izpostavljam probleme ter o njih govorimo na glas. »V zadnjem času se sicer zakonodaja spreminja, strokovna in širša javnost o tem problemu veliko govorita, vendar je strpnost in toleranca ljudi do tega pojava še vedno (pre)velika. S političnega stališča bi to pomenilo osnovo za resnejše in bolj strokovno obravnavanje problematike ter povezovanje različnih vladnih in nevladnih organizacij, vzporedno z nudenjem ustrezne pomoči žrtvam in družinam« (Zlokovič in Dobrnjič Dečman 2007, str. 69).

5.6 Današnji pogled osebe na zlorabo in načrti za prihodnost

5.6.1 Današnji pogled na zlorabo

Glede današnjega pogleda na zlorabo sogovornica poudarja, da ima danes razčiščen odnos do zlorabe. »Ja, dejansko sem osvobojena, pozdravljena.« Za to, da ima danes takšen odnos ter da je zloraba zanjo le še spomin, je potrebovala več let in v to vložila ogromno dela. Vseskozi se je spreminjala, rasla ter delala na sebi. Menim, da marsikateri osebi, ki je preživela zlorabo,

ne uspe priti na takšno raven zadovoljstva z življenjem ter s samim seboj, kot je to uspelo moji sogovornici. »... *Nimam nobenega problema s to svojo zgodbo več, ker sem te stvari, bom rekla dozorela in razčistila in tako naprej.*« Avtorici Bass in Davis (1998) navajata: »Proces okrevanja je nekaj nenehnega. Začne se z izkušnjo preživetja, z zavedanjem, da ste preživeli zlorabo in postali odrasla ženska. Konča se z dobrim počutjem, z izkušnjo zadovoljujočega življenja, ki ga ne narekujejo več dogodki iz otroštva.«

5.6.2 Pozitiven pogled na življenje in prihodnost

Tudi njeni načrti za prihodnost ter splošen pogled na življenje so pozitivni. »*Danes lahko rečem, da sem ponosna na sebe, zadovoljna, srečna.*« Ve, kaj hoče v življenju, in ve, kaj si zasluži. Za to je pripravljena trdno delati še naprej. Iz njenih besed sem razbrala, da je njena želja za prihodnost predvsem najti dobrega partnerja, nadaljevati pot, na kateri je sedaj, najbolj pa si želi videti svoje otroke srečne, saj ji oni dajejo smisel v življenju ter moč, da se spoprime s kakršno koli oviro. Prav tako razmišlja o tem, da bi v prihodnosti napisala knjigo o svoji izkušnji, ki pa bo, za razliko od večine takšnih knjig, imela pozitiven konec. Njena želja je tudi pomagati drugim ženskam, ki se spopadajo z izkušnjo zlorabe, ter jim na lastnem primeru pokazati, da je pot iz zlorabe mogoča.

IV. REFLEKSIJA MOJE UDELEŽENOSTI V RAZISKAVI

Kratko refleksijo sem napisala zato, ker osebno poznam sogovornico v intervjuju, ki sem ga izvedla v kvalitativni raziskavi. Prav tako poznam tudi njene starše. Ob pripovedovanju sogovornice sem izvedela veliko o njeni družini in o tem, kako se je spolna zloraba dogajala več let, a ni nihče ukrepal. Vse to me je presenetilo, še posebej zato, ker sta bila njena starša na prvi pogled običajna prebivalca lokalne skupnosti, in sama si ne bi nikoli mislila, da je bila v njihovi družini prisotna spolna zloraba. Zaradi tega sem se odločila o tem napisati kaj več.

Novica o tem, da je mojo sogovornico oče zlorabljal več let, me je šokirala. Navzven je namreč ta gospod izjemno prijazen, ustrežljiv, vedno pripravljen pomagati in na prvi pogled čisto neškodljiv. Ob pisanju diplomske naloge sem zato večkrat razmišljala, da pravzaprav nihče od storilcev ni videti kriv na prvi pogled. To so običajni ljudje, naši sosedi, znanci, prebivalci iste lokalne skupnosti ali celo družinski prijatelji, sorodniki. Storilci niso tisti stereotipni grozni strički v temnih plaščih, ki tičijo v grmovju ob otroškem igrišču in samo čakajo, da bo mimo prišel otrok, ki ga bodo napadli. Največkrat za njih celo velja, da so odlični pri delu z otroki ter da jim velja zaupati. Tudi otroci jim zaupajo, se nanje celo navežejo, a pozneje se ta varen svet v trenutku, ko se pojavi zloraba, na žalost podre. To vprašanje bi rada poudarila, saj menim, da je pri odkrivanju in preprečevanju spolne zlorabe pomembno ravno zavedanje, da so storilci otroku in družini blizu. Na podlagi poznanstva izbrane družine in dogodkov, lahko potrdim že preučene trditve, ki so navedene v literaturi, namreč, da so storilci v večini primerov ljudje, ki jih družina dobro pozna ali pa so storilci celo del ožjega družinskega kroga. Preden sem se lotila raziskave, sem tudi sama razmišljala stereotipno in menila, da se največ zlorab zgodi s strani tujcev, ki prežijo na otroke, ko hodijo domov iz šole.

Ko sem izvedela, da je žena storilca (mati sogovornice) vedela za zlorabo, sem bila zopet presenečena, saj sem tudi njo vedno imela za pozitivno osebo, za prijazno, dobrodušno žensko, ki ničesar ne prikriva. V resnici pa je vedela, kaj se dogaja in ni nikoli ukrepala. Celotna družina je bila v mojih spominih vedno videti normalna, v ničemer niso izstopali, in to je spet ena izmed dilem, na katero sem naletela. Zloraba se namreč lahko dogaja v katerikoli družini, tudi v tisti, ki na zunaj ne izstopa, ali pa v soseski celo velja za srečno in urejeno.

V diplomski nalogi je pri naslavljanju oseb, ki so preživele spolno zlorabo, velikokrat uporabljena ženska oblika. Pri tem bi rada poudarila, da se spolna zloraba dogaja tudi

moškim, ki se pozneje soočajo z enakimi posledicami kot dekleta, ki so bila zlorabljeni v otroštvu. Tudi oni se s travmatičnim dogodkom zlorabe velikokrat spopadajo na enak način kot ženske. Zaradi tega želim poudariti, da je lahko ta diplomska naloga v branje in pomoč ne le ženskam, temveč tudi moškim, ki so preživeli spolno zlorabo v otroštvu. Zadnja stvar, na katero bi rada opozorila pa je ta, da storilec ni nujno moškega spola, temveč lahko otroka zlorabi tudi ženska.

V. SKLEP

Thorpe (2011) navaja, da se je raziskovanje spolne zlorabe v zadnjih letih sicer povečalo, ampak je pozornosti, namenjene posledicam zlorabe pri partnerskih odnosih in intimnosti, še vedno izjemno malo, posebej iz vidika obeh partnerjev. S tem se strinjam, saj sem ob raziskovanju in prebiranju literature ugotovila, da problematika spolne zlorabe ostaja, prav tako pa ostajajo številni stereotipi o zlorabi, ki le otežujejo položaj oseb, ki so bile spolno zlorabljene.

Posledice spolne zlorabe so še posebej opazne na področju partnerskih odnosov, saj so vezi tam podobno močne, kot so bile vezi v primarni družini. Travmatični dogodki iz preteklosti pozneje vplivajo na posameznikovo doživljanje samega sebe in drugih ter med drugim vplivajo tudi na partnersko razmerje. Če se oseba, ki je preživela zlorabo, uspe spoprijeti z dejstvom, da je bila v otroštvu spolno zlorabljena, ter izkušnjo zlorabe resnično predela v sebi, lahko zopet funkcioniira v vsakdanjem življenju, zloraba postane zanjo le še spomin. Če je pri procesu okrevanja partner steber opore, pomoči in razumevanja, bo zanjo spoprijemanje z zlorabo veliko lažje. V nasprotnem primeru se oseba spoprijema tako z zlorabo, kot tudi z neuspešnim partnerskim odnosom. Seveda pa se v partnerskem razmerju ne sme pozabiti tudi na partnerja osebe, ki je bila zlorabljena. Doživlja lahko podobne občutke kot ona, velikokrat je tudi sekundarno travmatiziran. Tudi on lahko ima težave s sprejemanjem dejstva, da je bila njegova partnerka zlorabljena, ampak če se z njimi sooči in jih predela, ji bo lahko pomagal pri okrevanju. Nobeno razmerje ni lahko, v vsako je treba vložiti trud, delo, čas, potrpežljivost, saj včasih ljubezen ni dovolj. Če pa je bil eden od partnerjev spolno zlorabljen v otroštvu, je vzdrževanje kvalitetnega razmerja toliko težje. Posledično se veliko takšnih razmerij konča, saj partnerja ne najdeta skupne poti ter moči za spoprijemanje s posledicami zlorabe.

V nadaljevanju bom predstavila odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja. Posledice, ki sem jih opazila v odgovorih intervjuja, so bile predvsem težave z zdravjem (že od otroštva), oseba je imela veliko ginekoloških težav ter bolečin v spodnjem delu telesa, ki so najverjetneje povezane z zlorabo. Doživljala je tudi obdobja depresije, samomorilnosti, ki so spet ena izmed tipičnih posledic za spolno zlorabo. Prav tako ni zaupala sebi, imela je nizko samozavest ter obdobja, ko je bila psihično, fizično in moralno na tleh. Naslednja posledica je njeno nezaupanje do moških ter težave v spolnosti. Na podlagi interpretacije opravljenega intervjuja sem ugotovila, da se posledice zlorabe pri partnerskem odnosu in spolnosti pri njej

kažejo predvsem v tem, da ni zaupala moškim. Prav tako je bila v odnosih do moških zelo previdna, po drugi strani je pri njih velikokrat iskala uteho in pomoč – na primer, ko se je le po šestih mesecih poročila, ker je bila zanj poroka beg od doma in težav. Prav tako je zamenjevala ljubezen in željo po bližini za spolnost, menila je, da jo bo nekdo imel rad, če se mu bo predala. Težave je imela tudi pri spolnosti, težko se je sprostita, med spolnimi odnosi so se ji prikazovali spomini in slike zlorabe. Imela je obdobja, ko je bila popolnoma odtujena, nedostopna, hladna, spet drugič je bila v spolnosti popolnoma sproščena. Oba njena resna partnerja sta bila na koncu razmerja do nje psihično in fizično nasilna, razmerja sta bila polna manipulacije, odtujenosti, preprirov, groženj ... Obe razmerji sta se končali. To so nekatere izmed glavnih posledic, ki jih je mogoče opaziti v pogovoru s sogovornico. Z zlorabo se je sogovornica spopadala na te načine, da je veliko delala na sebi, brala je knjige za samopomoč, poiskala strokovno pomoč pri psihologu, svetovalni delavki, na centru za socialno delo, prav tako se je obrnila na bioenergetika. Veliko se je pogovarjala s prijatelji, vsem bližnjim je povedala za zlorabo, prav tako se je spravila s starši. O partnerjevem spoprijemanju z zlorabo ter njegovim doživljanjem zlorabe, sem v pogovoru ugotovila, da njen prvi partner ni vedel za zlorabo, njen drug partner pa se z dejstvom, da je bila zlorabljen, ni mogel soočiti. Umaknil se je, se zatekal v nasilje, manipulacijo, alkohol, namesto da bi reševal težave na konstruktivnejše načine. To je bil njegov način spoprijemanja z zlorabo. Iz intervjuja sem izvedela, da je za sogovornico danes zloraba le še spomin. Razdelala je vse, kar se ji je zgodilo, sama s seboj je dosegla spravo, prav tako z družino, najbolj z očetom (ki jo je zlorabljal). Danes ima razčiščen odnos, ne pusti več, da bi zloraba vplivala na njeno življenje in funkcioniranje v družbi. Uspela je premagati zlorabo ter njene posledice.

Težave, na katere sem naletela med raziskovanjem in prebiranjem literature, so bile te, da je na splošno o zlorabi veliko napisanega, zato sem morala biti pazljiva, kaj vključiti v mojo diplomsko nalogo ter na kakšen način izluščiti tisto, kar je zares pomembno. O partnerskih odnosih in spolnosti med osebama, kjer je bil eden spolno zlorabljen, je napisanega manj, še posebej v slovenskem jeziku, zato sem vire večinoma iskala v angleškem jeziku. Kot sem omenila v uvodu, sem temo spolne zlorabe izbrala tudi zato, ker se bom v prihodnosti pri svojem poklicu najverjetneje srečevala s to tematiko. To področje je bilo zame vedno občutljivo, nekako se nisem mogla videti pri delu s storilci zlorabe, zato sem za diplomsko nalogo izbrala ravno to temo. Ob prebiranju literature ter raziskovanju problematike sem dobila globlji vpogled v dinamiko spolne zlorabe, ugotovila sem, da lahko osebe, ki so preživele zlorabo, živijo naprej ter da zloraba za njih ne pomeni nujno konec možnosti za

srečno življenje. To mi je dalo motivacijo za prihodnje delo, saj lahko šele na podlagi primera vidim, da se zlorabo da premagati, oseba pa lahko živi polno življenje naprej. O storilcih pa imam še vedno subjektivno mnenje, in moje vprašanje na tem mestu je, da ne vem, če bom lahko kadarkoli popolnoma objektivna pri delu s storilci.

Pri svojem poklicu se bom dnevno srečevala s področji, ki so občutljiva, o katerih se ne govori veliko in kjer še vedno obstaja veliko zmotnih prepričanj, stereotipov, ki jih je potrebno razbiti. Zdi se mi pomembno, da do problematike, s katero se bomo srečevali, vzpostavimo strokoven in korekten odnos, po drugi strani pa občutimo empatijo do naših uporabnikov. Pri tem je pomembno tudi, da sodelujemo z drugimi strokovnjaki iz različnih področij, ki nam večkrat ponudijo drugačen pogled na stvari in inovativne rešitve za razne dileme in težave, s katerimi se srečujemo.

Prav tako je treba brisati strogo določene meje med javnim življenjem v družbi in zasebnim življenjem za štirimi stenami družine. Le na takšen način bomo lahko simptome težav odkrili prej ter proti njim tudi ukrepali. Življenje v družini je namreč še vedno strogo ločeno od javnega življenja, in velikokrat je mnenje družbe takšno, da se dogajanje v družini drugih ne tiče ter da je to stvar zasebnosti. Pri tem ni pomembno le delo strokovnjakov, temveč mišljenje in aktiviranost vseh nas. Država lahko z ukrepi sicer omeji in nadzoruje spolno zlorabo, ampak le do neke meje. Dolžnost nas državljanov pa je, da odpremo oči in se zavemo, da spolna zloraba obstaja tudi pri nas, da smo pozorni na majhne znake, poslušamo otroke, ko nam hočejo kaj dopovedati ter jim začnemo verjeti. Primarna družina je namreč največkrat izvor marsikaterih motenj in težav, ki se pojavijo pozneje v življenju, saj na otroka od rojstva naprej vplivajo najrazličnejši vzorci staršev in drugih, kar je pozneje težko preseči. Vesela sem, da moja diplomska naloga dokazuje, da je preseganje vzorcev iz preteklosti ter okrevanje po spolni zlorabi (sicer z ogromno truda), mogoče.

VI. LITERATURA

Abuse survivors and sexual intimacy. (2013). Pridobljeno s <http://whatislove-2010.blogspot.com/2013/01/abuse-survivors-sexual-intimacy.html>

Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse. (2009). Pridobljeno s <http://rainn.org/get-info/effects-of-sexual-assault/adult-survivors-of-childhood-sexual-abuse>

Adult survivors continuing relationship with abusive family. (2010). Pridobljeno s <http://www.pandys.org/articles/continuingrelationshipswithabusivfamily.html>

Amir, G. in Lev-Wiesel, R. (2007). Dissociation as depicted in the traumatic event drawings of child sexual abuse survivors: A preliminary study. *The Arts in Psychotherapy*, 34 (2), 114–123. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.aip.2006.08.006>

Anderson, S. in Miller, R. (2006). The Effectiveness of Therapy with Couples Reporting a History of Childhood Sexual Abuse: An Exploratory Study. *Contemporary family therapy*, 28 (8), 353–366. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10591-006-9015-x>

Bain, O. in Sanders, M. (1996). *Ko pride na dan: Vodič za mlade, ki so bili spolno zlorabljeni*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

Bass, E. in Davis, L. (1998). *Pogum za okrevanje. Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu*. Ljubljana: Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo.

Bašič, K. (1997). Spolni napad na otroka. V *Trpinčen otrok: Kako prepoznavati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok* (str. 130–180). Ljubljana: Meridiana.

Coulborn Faller, K. (1993). *Child Sexual Abuse: Intervention and Treatment Issues*. US: National center of child abuse and neglect.

Davis, L. (1991). *Allies in Healing: When the Person you love was sexually abused as a child*. US: Harper Collins Publishers.

De Luca, R. in Abdulrehman Y., R. (2001). The Implications of Childhood Sexual Abuse on Adult Social Behavior. *Journal of Family Violence*, 16(2), 193–203. Pridobljeno s http://empower-daphne.psy.unipd.it/userfiles/file/pdf/Abdulrehman%20R_%20-%202001.pdf

Delaplane, D. in Delaplane, A. (2001). *Victims of child abuse, domestic violence, elder abuse, rape, robbery, assault, and violent death: A manual for clergy and congregations*. Washington: U.S. Department of Justice.

Doyle, L. in Napier – Hemy, J. (2008). *When your partner was sexually abused as a child*. Canada: Public health agency of Canada.

Fleming, J. in Mullen, P. (1997). Long – term effects of child sexual abuse. Pridobljeno s <http://www.aets.org/article176.htm>

Gladstone, G., Parker, G., Mitchell, P., Malhi, G., Wilhelm, K. in Austin, M. (2004). Implications of childhood trauma for depressed women: An analysis of pathways from childhood sexual abuse to deliberate self-harm and revictimization. *Psychiatry*, 161 (8), 1417–1425. doi: <http://dx.doi.org/10.1176/appi.ajp.161.8.1417>

Henderson, C. (2006). *Reframing Responses: Improving Service Provision to Women Survivors of Child Sexual Abuse who Experience Mental Health Problems*. Sydney: Mental Health Coordinating Council.

Herman, J. (1997). *Trauma and recovery. The aftermath of violence – from domestic abuse to political terror*. New York: Basic Books.

Johnson, S. M. in Williams-Keeler, L. (1998). Creating healing relationships for couples dealing with trauma: The use of emotionally focused marital therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24 (1), 25–40. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1752-0606.1998.tb01061.x>

Kompan Erzar, K. in Kuren, M. (2003). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Frančiškanski družinski inštitut.

Leserman, J., Toomey, T. in Drossman, D. (1995). Medical consequences of sexual and physical abuse in women. *A journal of the art and science of medicine*, 11 (1), 310–314.

Lisak, D. (1994). The psychological impact of sexual abuse: Content analysis of interviews with male survivors. *Journal of Traumatic stress*, 7 (4), 525–548. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/BF02103005>

Maltas, C. in Shay, J. (1995). Trauma contagion in partners of survivors of childhood sexual abuse. *American Journal of Orthopsychiatry*, 65 (4), 529–539.

M. van Loon, A., & Kralik, D. (2005). *Facilitating Transition after child sexual abuse*. Australia: RDNS Research Unit.

Munro (2001). Sexual abuse: A collection of articles. Pridobljeno s http://kalimunro.com/ebook_pdfs/sa_art.pdf

Prepoznavanje spolnih zlorab in ukrepanje. (2010). Pridobljeno s <http://www.spolna-zloraba.si/datoteke/skripta-Prepoznavanje-spolnih-zlorab-november2010.pdf>

Ratican, K. (1992). Sexual abuse survivors: Identifying symptoms and special treatment considerations. *Journal of Counseling & Development*, 71 (1), 33–38. doi: <http://dx.doi.org/10.1002/j.1556-6676.1992.tb02167.x>

Repič, T. (2005). Fizična zloraba v otroštvu in strah pred intimnostjo v partnerskem odnosu. *Psihološka obzorja*, 14 (3), 107–124.

Repič, T. (2008). *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba

Smith, M. in Segal, J. (2013). Child abuse and neglect. Pridobljeno s http://www.helpguide.org/mental/child_abuse_physical_emotional_sexual_neglect.htm

Strauss Rollison, S. (2006). A Layman's guide to loving a survivor of child sexual abuse. Pridobljeno s http://onespiritproject.com/A_Layman.pdf

Thorpe, A. (2011). *Experiencing the impact of child sexual abuse within intimate partner relationships* (Diplomsko delo, College of Graduate Studies and Research). Pridobljeno s http://ecommons.usask.ca/bitstream/handle/10388/etd-03292011-174437/Thorpe_Angela_2011.pdf

Trickett, P., Kurtz, D. in Noll, J. (2005). The Consequences of Child Sexual Abuse for Female Development. V Bell J., D., Foster L., S. & Mash J., E., *Handbook of Behavioral and Emotional Problems in Girls*. (str. 357–379). New York: Springer US. doi: http://dx.doi.org/10.1007/0-306-48674-1_12

Zlokovič, J. in Dečman Dobrnjič, O. (2007). *Zaprte oči ne vidijo zla: Trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok – odgovornost družine, družbe in šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Waiss, M. in Galle, I. (2001). *V labirintu spolnih zlorab. Delo z žrtvami, storilci in starši*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Walker C., E., Holman B., T. in Busby M., D. (2009). Childhood sexual abuse, other childhood factors, and pathways to survivors' adult relationship quality. *Journal of family violence*, 24(6), 397 – 406. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10896-009-9242-7>

What is sexual assault? Myth sand facts. (2010). Pridobljeno s http://www.pandys.org/myths_brochure.pdf

VII. PRILOGE

1 PRIMER KODIRANJA

	Kode I. reda	Kode II. reda	Kategorije
X: Za začetek me zanima, če mi lahko poveš svojo zgodbo?			
Y: Ja, seveda, nimam <u>nobene problema</u> s to svojo zgodbo več, ker sem te stvari, bom rekla <u>dozorela in razčistila</u> in tako naprej. Jaz sem se <u>prvič soočila s tem, da vem, da sem bila zlorabljena, ko sem bila stara tam okrog 9 let.</u> In to na način.. V bistvu sem <u>očetu morala, v bistvu namesto, da se je sam zadovoljeval, sem jaz mogla njega zadovoljevat.</u> Se pravi, je <u>mojo roko uporabil</u> za <u>samozadovoljevanje,</u> ne..	Nima več problema s svojo zgodbo. Je te stvari dozorela, razčistila. Prvič se je soočila z dejstvom, da je bila zlorabljena, ko je bila stara 9 let. Očeta je morala zadovoljevati.	Razčiščen odnos do zlorabe Razčiščen odnos do zlorabe Prvi spomin zlorabe Zadovoljevanje očeta	Današnji pogled na izkušnjo zlorabe Današnji pogled na izkušnjo zlorabe Spomini na zlorabo Spomini na zlorabo
Y: In da sem dojela, da je to <u>neki narobe,</u> je bil <u>moment, ko je moja mama stopila v</u>	Da je to narobe, je dojela, ko je mama enkrat stopila v kopalnico in ju	Vstop matere v kopalnico Ozaveščanje zlorabe	Spomini na zlorabo Spomini na zlorabo

<p><u>kopalnico in je videla. Mene je nagnala iz kopalnice, nikoli ne bom te slike pozabila</u>, ker sem se usedla na hodniku na stopnice.. V bistvu sem slišala pogovor njun, v kopalnici, ker ga je normalno <u>nadrla, zagrozila, da ga bo prijavila</u>, če ga še enkrat dobi, da se bo <u>ločila</u> in tako naprej...</p> <p>Y: Kasneje pa se je v <u>bistvu stvar nadaljevala</u>, ampak je oče <u>manipuliral</u> z mano v tem smislu: »<u>Mama ne sme vedet</u>, če bo mama zvedela, se bova <u>ločila, bom jaz kriva...</u>« Mama se je začela pa v tistem času, mogoče celo prej, ampak jaz se pol kasneje spomnim.. <u>Dosti zatekat v bolezen</u>. Pol stvari so tekle tako, če jaz, bom</p>	<p>videla. Nagnala jo je iz kopalnice. Tega ne bo nikoli pozabila. Mati je očeta nadrla ter mu zagrozila, da ga bo prijavila, se ločila, če ga še enkrat dobi. Kasneje se je stvar nadaljevala. Oče je manipuliral z njo. Pravil ji je, da mama ne sme izvedeti. Če bo izvedela, se bosta ločila, bo ona kriva za to. Mati se je začela zatekati v bolezen.</p>	<p>Materina reakcija Spomini na zlorabo Prepir in grožnja matere Nadaljevanje zlorabe Manipulacija s strani očeta Manipulacija s strani očeta Manipulacija s strani očeta Zatekanje matere v bolezen</p>	<p>Odnos matere do zlorabe Spomini na zlorabo Odnos matere do zlorabe Spomini na zlorabo Doživljanje odnosa s starši Doživljanje odnosa s starši Doživljanje odnosa s starši Odnos matere do zlorabe</p>
---	--	--	--

<p>rekla v narekovajih, <u>nisem naredila svoje naloge</u>, ane, je bil <u>slabe volje, tečen, se je zdiral še pol na brata, v glavnem, to je bilo kup ene manipulacije..</u> X: Ja. Y: Psihične in tud fizične, s tem, da sem jaz mami, pol ko sem že bila tam stara ene <u>12, 13 let</u>, ker je on <u>hodu k meni v sobo velikrat zvečer, ponoč, ane..</u> Da sem jaz <u>dala njej vedet med vrsticami</u>, zdej a jih ona res ni <u>hotela čut</u>, kar mi je najbolj <u>verjetno, da ni hotela slišat</u>, ane.. <u>Da bi mu rekla, naj me pusti pri miru</u>, ane..</p>	<p>Če ona ni opravila »svoje naloge«, je bil oče slabe volje. Zdiral se je na brata. Manipuliral je z njo. Ponoči je hodil k njej v sobo. Mami je pri 12h, 13h med vrsticami namignila, kaj se dogaja. Mama ni hotela slišati nič o tem, ni ji hotela verjeti.</p>	<p>Manipulacija s strani očeta Manipulacija s strani očeta Manipulacija s strani očeta Nadaljevanje zlorabe Namig materi o zlorabi Zanikanje zlorabe</p>	<p>Doživljanje odnosa s starši Doživljanje odnosa s starši Doživljanje odnosa s starši Spomini na zlorabo Doživljanje odnosa s starši Odnos matere do zlorabe</p>
--	---	---	--